

Marija Orlić
Iva Jelačić

Model izgradnje mosta

međugeneracijske solidarnosti

glavna urednica:

Marija Orlić

Marija Orlić, Iva Jelačić

MODEL IZGRADNJE
MOSTA MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI

nakladnik:

Dom za starije osobe Peščenica Zagreb

za nakladnika:

Dom za starije osobe Peščenica Zagreb

recenzentica:

Majda Rijavec

redaktorica:

Koraljka Penavin

dizajn i grafička priprema:

Željka Sambolek Mikota

fotografije:

Dražen Lapić i fotoarhiv Doma za starije osobe Peščenica

tisak:

Vjesnik d.d., Zagreb, listopad 2015.

copyright © Marija Orlić, 2015.

Grad Zagreb

Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom
Dom za starije osobe Peščenica, Zagreb

Marija Orlić

Iva Jelačić

Model izgradnje mosta međugeneracijske solidarnosti

Priručnik

Zagreb, 2015.

Sadržaj

Predgovor gradonačelnika Grada Zagreba	7
Riječ, dvije na početku	9

I. DIO

Kako je i zašto nastao	
te na čemu se zasniva projekt	11
Osobna iskaznica sudionika projekta	13
Izazovi demografskih promjena	
u svakodnevnom radu sa starijim i nemoćnim osobama	17
Počeci u „Mostu generacija”	19
Plakati koje smo osmislili za prezentaciju rezultata	20
Teorijsko ishodište	23
Motivacija za sudjelovanje u projektu	24
Ciljana skupina kojom se projekt bavio	26
Ciljani problem i svrha projekta	28

II. DIO

Projektne aktivnosti	31
1. „Bako, pokazat ću ti čaroliju gripomata”	33
2. „Što to znamo i prenosimo drugima?”	36
3. Otvorena parlaonica iliti priča o buntovnicima i mudracima	38
4. Jesenska svečanost „Kad srca zatrepere”	40
5. „Najbolji kruh koji sam ikada jeo”	42
6. Martinjska fešta za sve uzraste (iliti kako se prenose običaji)	44
7. Sveti Nikola u čizmicama ostavio kreativnost	46
8. Raspjevana božićna bajka	49
9. „Dodir je blagoslov, dodir je zakon”	51
10. Googlamo + heklamo = učimo	53
11. „Srce na štapiću”	55

12. „Pod maskama svi se skrivamo i otkrivamo”	57
13. Jaglaci, narcisi i pisanice	59
14. Europski dan međugeneracijske solidarnosti	62
15. Mudre godine – susret veselja, znanja i umijeća	63
16. Kava, šetnja, druženje	65
17. Završna svečanost	66

III. DIO

Konačno vrednovanje projekta	69
Zaključna razmatranja	73
Tko je tko u projektu „Model izgradnje mosta međugeneracijske solidarnosti”	75
Literatura	77

Predgovor gradonačelnika Grada Zagreba

Poštovane sugrađanke i sugrađani, draga djeco i roditelji, bake i djedovi,

vrijeme u kojem živimo je obilježeno velikim društvenim promjenama, nerazmjernim tehnološkim i gospodarskim dostignućima, ubrzanim tempom života. S jedne strane, sve nam to olakšava svakodnevnicu jer najrazličitije sadržaje čini lakodostupnima, a zadovoljavanje najraznovrsnijih potreba pojednostavljuje. S druge strane, sva ta postignuća dovode do velikih međugeneracijskih razlika, udaljavanja čovjeka od čovjeka, a u starijoj populaciji nerijetko i do osjećaja osamljenosti i izoliranosti u društvu.

Ipak, osobe starije životne dobi su generacija s najvećim kapitalom – iskustvom. Iskustvo se na razne načine može prenijeti, a ono oplemenjuje mlađe generacije koje na životnome putu koračaju prema, kako volimo reći, zlatnoj dobi.

Svakodnevno sam sa svojim sugrađanima, osjećam i prepoznajem njihove potrebe i svjestan sam da društveni napredak mjerimo tehnološkim napretkom, ali i zadovoljstvom građana. No, najveći napredak iskazujemo brigom za najranjivije društvene skupine te pronalaženjem rješenja za njihove probleme.

Sretan sam što problem međugeneracijskog jaza nailazi na razumijevanje i volju da se s njime borimo, što je iznjedrilo model njegova uspješnog rješavanja. Projekt „Model izgradnje mosta međugeneracijske solidarnosti” jedan je od primjera uspješnog spajanja svjetova, generacijskog zbližavanja, premošćivanja razlika.

Puno toga možemo napraviti, no pisana riječ ostavlja trag o učinjenome i ostvarenome. Zato je zadovoljstvo zbog priručnika što ga držite u ruci tim veće.

Vjerujem kako će ovaj priručnik osvijestiti i osnažiti starije osobe i kako će mlađe generacije potaknuti na kreativnost, razumijevanje i poštovanje naspram najmudrijih među nama.

-
- Također, vjerujem da će priručnik kao model dobre prakse koristiti stručnjacima u radu sa svim dobnim skupinama, a napose za unapređenje i jačanje međugeneracijske povezanosti.

Zahvaljujem svima koji su sudjelovali u projektu, kao i onima koji su svoja iskustva pretočili u ovaj priručnik.

I na kraju, pozivam Vas da zajednički krenemo obnavljati postojeće i izgrađivati buduće mostove, sve kako bi i nadalje razvijali humanije i tolerantnije društvo u kojem će svatko pronaći svoje mjesto, u kojem će Grad Zagreb svakomu pružiti ruku podrške.

GRADONAČELNIK GRADA ZAGREBA
Milan Bandić, dipl. politog

Riječ, dvije na početku

Na svom profesionalnom životnom putu kao psiholog odgajatelj, psiholog predavač, psiholog dijagnostičar i psiholog savjetodavac često sam se susretala, a susrećem se i dan-danas, s problemom slabljenja međugeneracijskih veza, sve češćim nerazumijevanjem među generacijama i jačanjem međugeneracijskih sukoba koji izravno utječu na promjene društvenih vrijednosti. Te promjene odnose se ponajprije na negativan kontekst u koji se starost smješta u odnosu na mladost. Jednako tako, postalo je, nažalost, prihvatljivo da se na starost isključivo gleda kroz prizmu njezinih pojedinih nedostataka, a ne njezinih prednosti i potencijala.

Kao voditeljica tima u Međunarodnoj federaciji društava Crvenog križa i Crvenog polumjeseca (*International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies*), voditeljica Ureda Centra za socijalnu skrbi u Sesvetama i, u konačnici, kao ravnateljica Doma za starije osobe Peščenica, stjecala sam bogata i dragocjena iskustva zahvaljujući kojima sam mogla uvidjeti problematiku nerazumijevanja među generacijama iz pozicije svih zainteresiranih strana u tom odnosu kao i cijelu kompleksnost međugeneracijske interakcije.

S obzirom na osobno iskustvo rada sa socijalno osjetljivim skupinama ljudi, veliki profesionalni interes predstavlja mi rad sa starijim osobama. Iskustvo rada s prognanicima i izbjeglicama (od 1992. do 1994. vodila sam tim u Međunarodnoj federaciji društava Crvenog križa i Crvenog polumjeseca), koje sam poslije pretočila u magistarski rad, dalo mi je priliku osvijestiti koliko je socijalna i emotivna stabilnost starijih osoba važna za obitelj. U ratnom i poratnom vremenu velike društveno-gospodarske krize starije osobe su, pokazalo se, preuzele ulogu oslonca u svojim obiteljima. Budući da je velik broj obitelji tijekom rata ostao bez muških članova koji su poginuli, upravo se starijima u velikom broju slučajeva obraćalo za emocionalnu, savjetodavnu, ali i materijalnu pomoć. Toplina, stabilnost, povezanost i uzajamna potrebitost različitih generacija tada je bila izrazito jaka. Takva međugeneracijska solidarnost i ravnopravan odnos nedostaje današnjem društvu. Žalosno bi stoga bilo toliki potencijal ostaviti jedino za teške i problematične trenutke, odnosno ne koristiti se njime. Stoga je svrha ovog priručnika, među ostalim, osvijestiti i poticati navedene kapacitete i kvalitete starijih osoba, kao i život i rad s njima.

Kada sam preuzela dužnost ravnateljice Doma Peščenica sve te informacijske „kockice” koje sam prikupljala tijekom svog radnog vijeka i

- stručnog usavršavanja sjele su na svoje mjesto zahvaljujući projektu „Most generacija”, u kojem smo surađivali s Osnovnom školom Vugrovec – Kašina, a koji je inicirala i njegovala kolegica Željka Halilović, socijalna radnica i radna terapeutkinja našeg doma. „Most generacija” i stručni tim našeg doma, koji je shvatio da su strukturirani i stručno osmišljeni oblici rada s različitim generacijama potrebni za razvoj boljih međuljudskih odnosa ali i za dobrobit cjelokupnog društva, pomogli su mi da prepoznam idealnu osnovu za jedan novi projekt iz kojeg bi izrastao model rada za izgradnju međugeneracijske solidarnosti.

Koliko je međugeneracijska solidarnost nužna i bitna za naše društvo, potvrdilo je istraživanje „Socijalno-zdravstveni status umirovljenika u Republici Hrvatskoj” iz 2012. godine, koje sam u suradnji s jednim udruženjem koje okuplja starije osobe na području cijele naše države provela na uzorku od 22.543 starije osobe. To je istraživanje, među ostalim, potvrdilo da su tranzicija, posljedice Domovinskog rata te ekonomska i društvena situacija ostavili traga i na obiteljskim i na međugeneracijskim odnosima koji su se modificirali i postali otežani pod utjecajem generacijskog jaza. Istraživanje je također potvrdilo da je u našem društvu prisutna dobna diskriminacija.

Godine 2006. zajedno sa stručnim timom Doma Peščenica pokrenula sam opsežan i složen projekt „Model izgradnje mosta međugeneracijske solidarnosti”. Bio je to prvi korak u oživotvorenju stručno osmišljenog i strukturiranog modela rada s različitim generacijama koji bi pomogao uspostavi međugeneracijske solidarnosti, a naš je krajnji cilj bio da ovaj projekt izraste u nacionalni model rada.

Ovaj priručnik odlučili smo objaviti upravo zato kako bismo široj publici predstavili mogućnost konstruktivnog i korisnog povezivanja različitih generacija.

Priručnik je namijenjen svim stručnjacima koji rade s djecom, mladima i starijim osobama, ali i svim zainteresiranim osobama različitih uzrasta koje zanima ova tema.

Zahvaljujem se gradonačelniku grada Zagreba Milanu Bandiću, dipl. politologu, za pomoć i podršku svih proteklih godina u nastojanjima da se starijim građanima Grada Zagreba osigura dostojanstveno starenje, kao i Gradskom uredu za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom, koji je prepoznao potrebitost i korisnost ovog priručnika te osigurao sredstva za tisak. Zahvaljujem se i svim suradnicima i sudionicima, kao i svima onima koji su na bilo koji način pridonijeli da ovaj priručnik sada držite u svojim rukama.

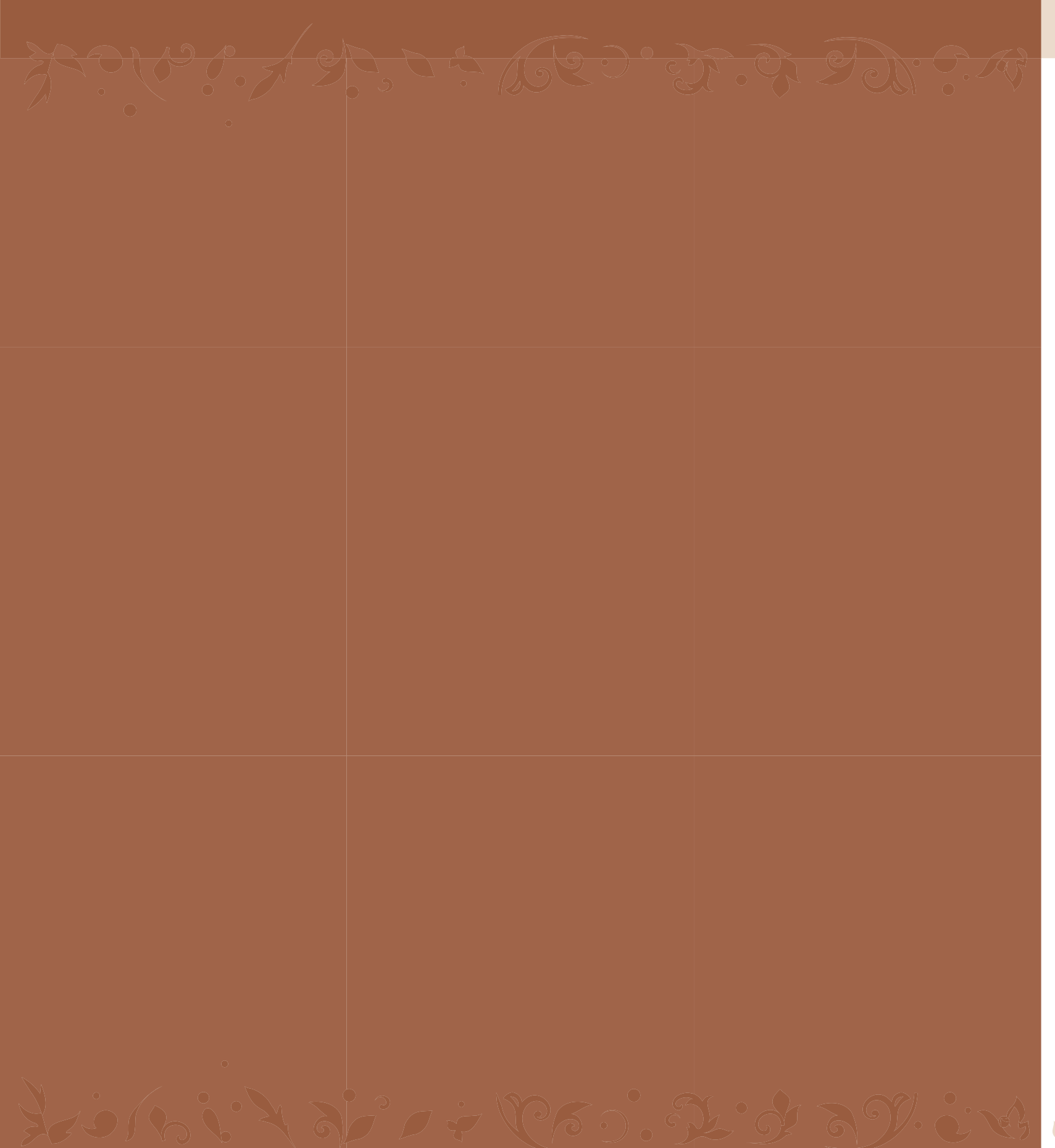
mr. sc. Marija Orlić, dipl.psihologinja,
autorica projekta „Model izgradnje
mosta međugeneracijske solidarnosti”

I. DIO

Kako je i zašto nastao
te na čemu se zasniva projekt
„Model izgradnje mosta
međugeneracijske solidarnosti”

Osobna iskaznica sudionika projekta

Dom za starije osobe Peščenica, Zagreb

Dom za starije osobe Peščenica osnovan je 30. rujna 1981. godine s ciljem pružanja socijalnih usluga odraslim osobama kao javna ustanova za socijalne usluge dugotrajnog smještaja, cjelodnevnog boravka, pomoći u kući i drugih programa u lokalnoj zajednici. Svoju djelatnost obavlja u skladu sa Zakonom o socijalnoj skrbi, Zakonom o ustanovama, Obiteljskim zakonom, Pravilnikom o minimalnim uvjetima za pružanje socijalnih usluga, Statutom te svojim drugim općim aktima koji prema pravilima struke reguliraju pružanje usluga, osiguravanje ostvarivanja prava i organizaciju rada. Republika Hrvatska je 1. siječnja 2002. godine prenijela osnivačka prava na Grad Zagreb, koji putem Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom aktivno potiče, potpomaže, savjetuje i usmjerava svakodnevno unapređivanje rada i rast kvalitete socijalnih usluga i programa gradskih ustanova socijalne skrbi.

U Domu Peščenica cjelodnevni smještaj može ostvariti deset, a stalni 334 korisnika. Među njima se razlikuju oni koji su funkcionalno neovisni i djelomično funkcionalno ovisni, oni kojima je potrebna pripomoć pri zadovoljenju osnovnih potreba te funkcionalno ovisni korisnici kojima je potrebna pomoć druge osobe kako bi u cijelosti zadovoljili sve svoje potrebe, uključujući osobe koje pate od Alzheimerove i drugih oblika demencija. Njima se osigurava smještaj u prostoru prilagođenom njihovim individualnim potrebama uz primjerenu brigu o zdravlju, njegu i pomoć pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti, uz usluge socijalnog radnika, psihosocijalnu rehabilitaciju, okupaciono-radne aktivnosti, organizaciju aktivnosti za provođenje slobodnog vremena te savjetodavni rad. Korisnicima doma dostupne su i psihološke usluge u vidu individualnog savjetovanja, grupnih radionica, rada na psihofizičkom i emocionalnom osnaživanju te adaptacije na domski život. Posebna se pozornost posvećuje kognitivnom osnaživanju, izgradnji kvalitetnih međuljudskih odnosa te osvještavanju i korištenju velikog iskustvenog potencijala starijih osoba.

Uz institucionalnu skrb i pomoć starijim i nemoćnim osobama, Dom Peščenica nudi i različite oblike izvaninstitucionalne skrbi u lokalnoj

- sredini (zajednici) putem usluge pomoći i njege u kući korisnicima koji nisu obuhvaćeni institucionalnom skrbi, a kojima se osigurava dostava obroka u kuću i usluga gerontodomačice.

Od 2005. godine u Domu Peščenica provodi se i program usluga u sklopu projekta Grada Zagreba „Gerontološki centar Peščenica”. U sklopu tog programa 2007. godine u Sesvetama smo otvorili Odjel socijalnog rada i tako svoje djelovanje proširili i na područje te gradske četvrti. Cilj projekta jest unaprijediti i poboljšati kvalitetu života starijih osoba u njihovu domu i lokalnoj zajednici uz pomoć programa medicinsko-rekreativne gimnastike te kreativnim radionicama, druženjima, savjetovalištim i interesnim tematskim predavanjima kao preventivnim oblicima rada i zadovoljavanja potreba starijih osoba gradskih četvrti Peščenica-Žitnjak i Sesvete.

S obzirom na to da je nit vodilja u djelovanju Doma Peščenica individualizirano, kvalitetno i adekvatno zbrinjavanje osoba starije životne dobi u skladu s aktualnim potrebama društva, kontinuirano unapređujemo svoj rad i poboljšavamo kvalitetu usluga te, u skladu s tim, osmišljavamo i realiziramo projekte kojima proširujemo ponudu socijalnih usluga i pružamo viši životni standard svim korisnicima doma i šire, obuhvaćajući i druge slojeve društva.

Dječji vrtić „Trnoružica”, Zagreb

Prema prvim dostupnim zapisima, Dječji vrtić „Trnoružica” osnovan je u travnju 1948. godine. Riječ je o ustanovi za brigu, njegu, odgoj i obrazovanje 380 djece predškolskog uzrasta kroz primarni desetosatni program, posebne programe – tečajeve i igraonice, program ranog učenja engleskog jezika i program „Djeca u prirodi”, koji je verificiralo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Svi programi rada s djecom usmjereni su na zadovoljavanje djetetovih osnovnih potreba te poštovanje individualnih razlika u brzini razvoja i stilu učenja djeteta. Pritom se svakom djetetu nastoji osigurati razvojno poticajna sredina koja će omogućiti cjeloviti razvoj svih njegovih sposobnosti i potencijala. Sve to s ciljem oblikovanja djetetove osobnosti u smislu jačanja pozitivne i realne slike o sebi, uočavanja i prihvatanja međusobnih različitosti, usvajanja osnovnih moralnih vrednota kulture i tradicije kojoj dijete pripada, stjecanja socijalnih vještina i znanja potrebnih za djetetov budući razvoj te izgrađivanja stavova i vrijednosnih sustava koji promiču i štite ljudsko dostojanstvo.

Tijekom osmišljavanja i provedbe ovog projekta smatrali smo bitnim zajednički rad započeti upravo s najmlađima, djecom vrtićke dobi. Željeli smo pokazati da djeca najmlađeg uzrasta reagiraju na starije

osobe, pogotovo imajući na umu transformacije suvremenih obitelji. Te promjene rezultiraju sa sve manje višegeneracijskih obitelji u kojima bi djeca živjela zajedno sa svojim bakama i djedovima.

Osnovna škola Vugrovec – Kašina

Osnovna škola Vugrovec – Kašina jedna je od osam škola sesvet-skog kraja i jedna od najstarijih pučkih škola Hrvatskog prigorja, a pohađa je 755 učenika. U njezinu su sastavu matična škola u Kašini te područne škole u Prekrvršju, Planini Donjoj i Vugrovcu. Škola u Vugrovcu je, prema očuvanoj *Spomenici vugrovečke učione*, utemeljena 1836. godine radi omogućavanja kontinuiranog intelektualnog, tjelesnog, moralnog i društvenog razvoja djeteta u skladu s njegovim sposobnostima i sklonostima.

Osnovna škola Vugrovec – Kašina od 2009. godine ima status ekološke zahvaljujući nizu raznovrsnih ekoloških projekata kojima promiče brigu o okolišu kao trajnu vrijednost i način življenja. Cilj je tih projekata kod učenika, djelatnika škole, ali i lokalne zajednice razvijati ekološku svijest i zdrav način življenja. Osim ekološki orijentiranih projekata, osnovna škola Vugrovec – Kašina već pet godina provodi projekt „Mislimo jedni na druge”, kojim kroz različite aktivnosti kod svojih učenika želi potaknuti solidarnost, očuvanje tradicije i brigu o članovima zajednice u kojoj žive. Valja spomenuti i projekt „Obitelj na prvom mjestu”, kojim se potiču obiteljska druženja, razgovori, razvijanje poštovanja i briga o članovima obitelji te jača svijest o važnosti obitelji i promicanju obiteljskih vrijednosti.

Kao i u slučaju mlađe djece, tako i kod djece školske dobi cilj nam je bio pokazati oblike interakcije sa starijim osobama i obostrane blagodati koje takav kontakt pruža. Danas sve manje djece ima priliku odrastati uz starije osobe, a ovaj projekt istaknuo je upravo to.

Prirodoslovna škola Vladimira Preloga

Prirodoslovna škola Vladimira Preloga započela je s radom 1. rujna 1946. godine otvaranjem Kemijsko-tehnološkog odjela. Naglasak četverogodišnje nastave i vježbi u sklopu školskog kurikuluma je na prirodnim znanostima i odvija se kroz gimnazijski smjer, smjer za kemijskog, geološkog i ekološkog tehničara te kozmetičara. U okviru IPA komponente IV – Razvoj ljudskih potencijala, Prirodoslovnoj školi Vladimira Preloga 2010. godine odobrena su sredstva iz pretpripru-pnih fondova Europske unije za projekt „Regionalna suradnja u kozmetici – put k tržištu rada” kojim se nastoji povećati kompetencije

-
- nastavnika strukovnih škola i osposobiti ih za provođenje novih kratkih programa za obrazovanje odraslih te unaprijediti kompetencije 80 nezaposlenih žena za zapošljavanje i podići svijest o važnosti cjeloživotnog obrazovanja.

VII. gimnazija, Zagreb

Dvanaesti listopada 1918. godine, kada je donesena uredba o otvaranju zavoda za žensku mladež Privremena mala ženska realna gimnazija, smatra se datumom osnutka VII. gimnazije. Iako su se službeni nazivi škole tijekom godina mijenjali, najčešće pod utjecajem političkih promjena, škola od samog osnutka kontinuirano djeluje prema programu općeg tipa, odnosno u kurikulumu su podjednako zastupljene društvene i prirodne znanosti te se u VII. gimnaziji godišnje školuje osamsto učenika u dvadesetčetiri razredna odjela.

Srednjoškolci su u projekt, baš kao i vrtićka i pučkoškolska djeca, uključeni radi zajedničke međugeneracijske interakcije sa starijim osobama. S obzirom na svoje mogućnosti i kapacitete, interakcija učenika ovog uzrasta i starijih osoba ima izniman potencijal plodnosne i uspješne međugeneracijske razmjene, što smo u ovom priručniku i pokazali.

Izazovi demografskih promjena u svakodnevnom radu sa starijim i nemoćnim osobama

U dva desetljeća nakon Drugoga svjetskog rata rođena je takozvana *baby boom* generacija od koje će, prema podacima Eurostata, najveći broj pojedinaca otići u mirovinu između 2015. i 2035. godine. To će od socijalnih sustava neizbježno iziskivati sveobuhvatnu angažiranost pri pružanju adekvatne pomoći i podrške, kako samim starijim osobama, tako i članovima njihovih obitelji i drugim osobama koje o njima skrbe. Prema podacima iz istog izvora, u Europskoj uniji je 2010. godine 17,4 posto ukupnog stanovništva bilo starije od 65 godina, a u Hrvatskoj je, prema popisu stanovništva iz 2011. godine, u toj dobnoj skupini bilo 17,7 posto ukupnog stanovništva. Sa starenjem stanovništva raste socijalna isključenost i broj starijih sugrađana ovisnih o pomoći i skrbi populacije u dobi od 15 do 64 godine starosti, a sve to utječe na kompetentnost obitelji, odnosno osoba koje se brinu o starijima, da osiguraju primjerenu skrb za svoje bližnje.

Dakle, demografski trendovi utječu na društvene sustave poput zdravstvenog i mirovinskog, na prava starijih osoba, na kvalitetu njihova života i života osoba koje o njima skrbe, na uspješno i aktivno starenje i dostojanstven život, pa i smrt. Iz ovog sveprisutnog starenja stanovništva proizlazi niz izazova i rizika univerzalne prirode koji mogu dovesti i do pojave sukoba među generacijama zbog uz ovaj demografski problem vezanog nesuglasja između potreba i troškova zadovoljavanja tih potreba kod različitih generacija, promjena u obiteljskom životu (poput dominacije nuklearnih obitelji i porasta broja jednoroditeljskih obitelji), a uz istovremeno otežano funkcioniranje socijalne države uzrokovano promjenama u ekonomskoj i gospodarskoj sferi i procesom globalizacije.

Upravo s namjerom da se ublaži utjecaj tih izazova i rizika, pojavljuje se potreba za inovativnim i netradicionalnim rješenjima, mehanizmima i inicijativama koji će osigurati djelovanje socijalne države i utjecati na pružanje i održavanje kvalitete života starijih ljudi, uzimajući u obzir i njihove individualne preferencije i potrebe, i mogućnosti okoline u kojoj žive.

-
- U tu svrhu potrebno je aktivno poticati međugeneracijsku solidarnost, međugeneracijsku interakciju i razvoj socijalnih mreža kao oblika potpora formalnim institucionalnim i izvaninstitucionalnim oblicima pomoći za starije osobe. Potrebno je razvijati uzajamno poštovanje i razumijevanje među generacijama te postići konsenzus oko toga što je u najboljem interesu za svakog pojedinca, a samim tim i za društvo. Valja poticati suživot na mikrorazini unutar pojedine obitelji i njezine neposredne socijalne mreže, mezorazini u lokalnoj zajednici i makrorazini cijeloga društva.

I stručni pomagači u domovima za starije osobe značajno pridonose unapređenju međugeneracijske socijalne kohezije i solidarnosti u društvu ispunjavajući svoj primarni cilj individualiziranog, kvalitetnog i zadovoljavajućeg zbrinjavanja i skrbi o osobama starije životne dobi. Naime, oni u domu svakodnevno preuzimaju ulogu zagovornika starije osobe i njezinih prava, potreba i želja, ulogu posrednika pri rješavanju nesuglasja i usklađivanju potreba i zahtjeva korisnika, obitelji i ustanove, primjenjuju metode podrške i savjetovanja u individualnom i grupnom radu u svrhu usmjeravanja i osposobljavanja za rješavanje svih oblika problema, pa i međugeneracijskih. Pritom su svjesni stalnih promjena potreba pojedinca i standarda koje on očekuje te činjenice da luksuz postaje pitanje udobnosti, a udobnost postaje potreba i da je stoga potrebno kontinuirano raditi na kvaliteti i dostojanstvu starenja. Vođeni tim spoznajama, stručnjaci u domovima za starije osobe svakodnevno nastoje mobilizirati dostupne snage i resurse starijih osoba, njihovo znanje i životno iskustvo kako bi skrenuli fokus s njihove ovisnost o pomoći okoline na njihove mogućnosti da i dalje pridonose zajednici u kojoj žive. Pritom je jedan od ključnih momenata uspostava međugeneracijske solidarnosti.

Početcu u „Mostu generacija”

Modernim načinom života, urbanizacijom i gotovo svakodnevnim ulaskom novih tehnologija u naš život, sve je češća pojava nuklearne obitelji, gube se čvrste veze između generacija i javljaju se međugeneracijski sukobi, mijenjaju se moralne i ostale vrijednosti društva. Otudjenje dovodi do nerazumijevanja među generacijama koje pak dovodi do stvaranja stereotipa i predrasuda o dobnim skupinama.

Imajući na umu spomenute promjene koje društvo proživljava, 2005. godine Dom Peščenica je s Osnovnom školom Vugrovec – Kašina započeo suradnju koju smo nazvali „Most generacija”. Tijekom osmogodišnje suradnje i druženja korisnici doma i učenici međusobno su se zbližili, a došlo je i do razmjene pozitivnih emocija, iskustava i znanja. Pokazalo se da ovakvi oblici suradnje senzibiliziraju mlađe generacije na starije osobe i obratno, a istovremeno kvaliteta življenja starijih osoba raste.

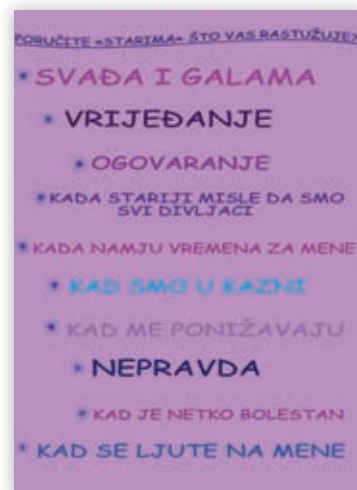
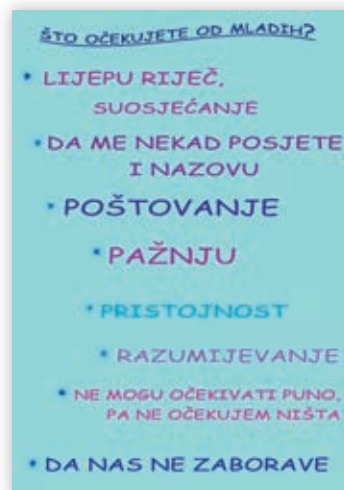
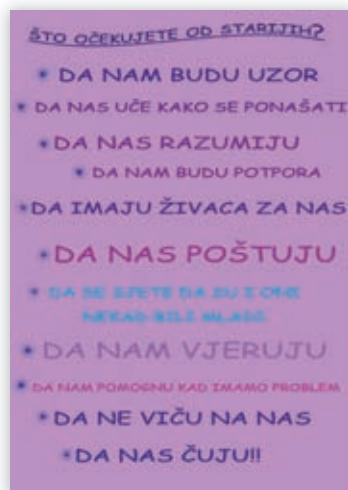
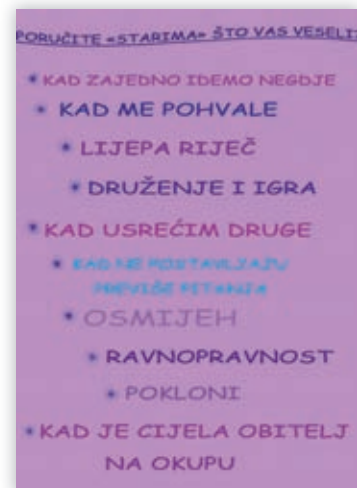
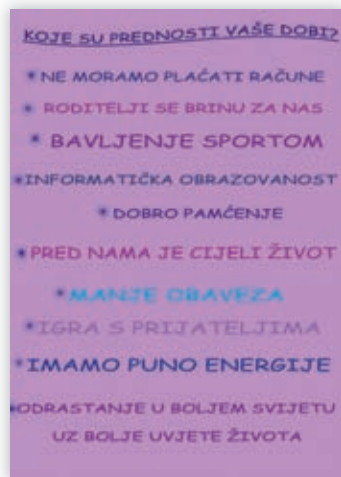
Kako bi se potvrdila ta premisa, pripremili smo upitnik od šest pitanja kojima smo htjeli utvrditi sličnosti i različitosti u potrebama, očekivanjima i vrijednostima kod starijih osoba i kod djece osnovnoškolske dobi te proveli ispitivanje o međusobnim očekivanjima generacija. Anketirali smo 97 korisnika doma starijih od 65 godina te 95 učenika od petog do osmog razreda.

Zajednički nastup zborova Doma Peščenica i Osnovne škole Vugrovec – Kašina povodom Dana starijih osoba na Zrinjevcu

Plakati koje smo osmislili za prezentaciju rezultata

Rezultati provedenog ispitivanja o međusobnim očekivanjima generacija na Simpoziju socijalnih radnika u Trogiru; na ljubičastima su odgovori učenika, a na plavima korisnika doma.

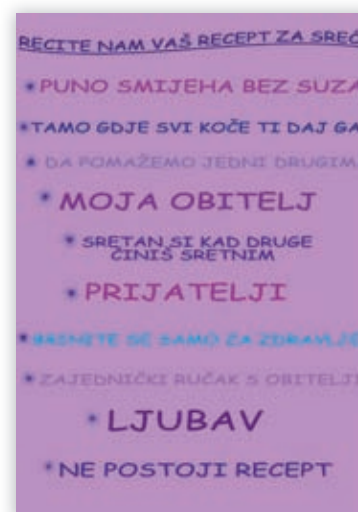
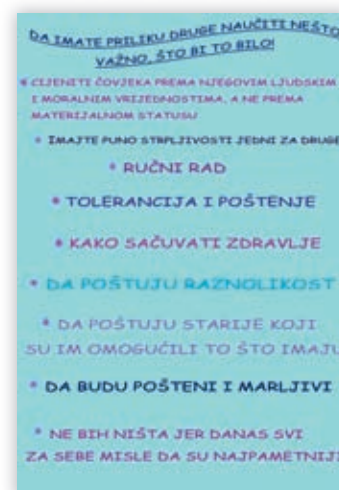
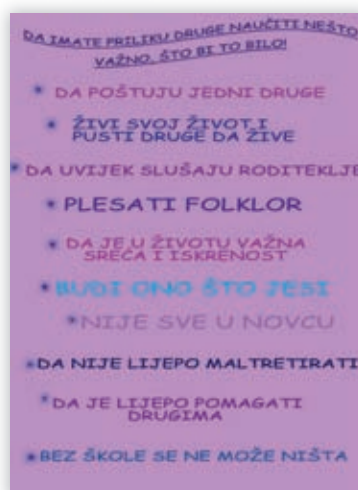

Na temelju dobivenih odgovora, koji su pokazali da obje strane od one druge očekuju više razumijevanja, ravnopravnosti, poštovanja, povjerenja i razmjenu iskustava te da potrebe starijih osoba i djece nisu potpuno zadovoljene, odlučili smo osmisliti i razviti te u konačnici provesti projekt međusobnog povezivanja na međugeneracijskoj razini kroz stručno osmišljene i strukturirane radionice i druženja kako bi se unaprijedila cjelokupna kvaliteta življenja svih sudionika projekta.

Zamislili smo da projekt bude osnova za izradu nacionalnog modela rada na izgradnji međugeneracijske solidarnosti i da se u prvoj godini provodi u domu za starije osobe, dječjem vrtiću i osnovnoj školi triju gradskih četvrti Grada Zagreba: Peščenica-Žitnjak, Maksimir i Sesvete. Projekt bi, dakle, obuhvaćao djecu vrtićkog uzrasta, osnovnoškolske

Trenutak kada se pojavila ideja o projektu

-
- i srednjoškolske dobi te starije osobe. Struktura sudionika formirana je na ovaj način kako bi se u ključnoj dobi za formiranje doživljaja i stavova o starijim osobama pozitivno utjecalo na taj proces te istovremeno otklonilo međugeneracijski jaz i time omogućilo kvalitetniju i dostojanstvenu starost.

Na osnovi dobivenih rezultata provedenog projekta i prikupljenih iskustava, provedba projekta nastojala bi se proširiti na cijelo područje Grada Zagreba, pa bi se model, njegovi rezultati i iskustva prezentirali široj stručnoj javnosti na okruglim stolovima i drugim okupljanjima stručnih djelatnika čije je uključivanje u projekt i davanje *feedbacka* ključno za uspješnost primjene modela rada u sljedećoj fazi na nacionalnoj razini.

Teorijsko ishodište

Da bismo ostvarili utvrđene ciljeve ovog projekta, polazište nam je bilo u temeljnim ljudskim potrebama: potrebi za pripadanjem, prepoznavanjem od drugih i zabavom. Posljednja od njih, zabava, u kolokvijalnom se govoru često doživljava banalnom ili kao luksuz. Međutim, jedna od najpoznatijih teorija ljudskih potreba u području psihologije zabavu svrstava među temeljne ljudske potrebe koje upravljaju našim ponašanjem. Riječ je o teoriji izbora Williama Glassera po kojoj su ljudske potrebe raspoređene u pet kategorija te su univerzalne, odnosno zajedničke, svakom ljudskom biću, urođene i međusobno se preklapaju. Bazična fiziološka ljudska potreba je ona za opstankom, odnosno preživljavanjem, kojoj svjesno posvećujemo malo pažnje do onog trenutka kada dođe do životne ugroze. Potom je slijede psihološke potrebe, od kojih je prva potreba za ljubavlju i pripadanjem zajednici, a zatim potreba da nas prepoznaju drugi i da ostvarimo određeni utjecaj kroz naše sposobnosti koji je ključan za razvoj samopoštovanja i osjećaja vlastite kompetencije. Četvrta je potreba ona za slobodom, da možemo raditi i provoditi samostalne životne izbore, dočim je prema Glasseru krajnji cilj svakog čovjeka, odnosno peta potreba, upravo potreba za zabavom. Potreba za zabavom je za osjećajem zadovoljstva u životu, a Glasser je prepoznaje i kao ključnu za učenje. To se najjasnije može vidjeti u djetinjstvu kada se životne vještine usvajaju upravo kroz zabavu i igru. Međutim, potreba za igrom i zabavom ne prestaje s djetinjstvom, a tek zadovoljenjem svih pet potreba osoba može ostvariti životnu sreću. Glasserova teorija nosi naziv teorija izbora jer možemo izabirati naša ponašanja, aktivnosti u koje ćemo se uključiti i postići zadovoljstvo. On smatra da upravo upuštanjem u određene radnje mijenjamo i oblikujemo svoje stavove.

U ovom projektu željeli smo prikazati široku paletu iskustava kroz koja bi osobe starije životne dobi te djeca predškolske, osnovnoškolske i srednjoškolske dobi mogla iskusiti osjećaj kompetencije u različitim aktivnostima, osjećaj upoznavanja i osjećaj prihvaćenosti od dotad nepoznatih osoba, uz istovremeno razvijanje vlastite sposobnosti empatije, kao i doživjeti i upoznati dotad manje poznatu generaciju kao jednu od skupina društva kojem i sami pripadaju, odnosno facilitirati osjećaj pripadnosti te, na kraju ali nipošto manje bitno, ispuniti vrijeme svih sudionika zabavnim sadržajima.

Motivacija za sudjelovanje u projektu

Inicijativu stručnih radnika našeg doma za međusobnim povezivanjem na međugeneracijskoj razini kroz stručno osmišljene i strukturirane radionice i druženja naši korisnici spremno su prihvatili kao dodatnu mogućnost svoje društvene uključenosti izvan kruga obitelji i same institucije koju, nažalost, samo napola u šali nazivaju „domom za starije, nemoćne i otpisane”. Korisnici su projekt doživjeli kao priliku da kroz otvorenu interakciju steknu uvažavanje i razumijevanje mlađe generacije.

Pritom treba naglasiti da, kao i kod svih drugih aktivnosti koje Dom Peščenica organizira za svoje korisnike, na spremnost za aktivno sudjelovanje u projektnim aktivnostima izrazito je utjecala struktura ličnosti pojedinog korisnika. Oni korisnici koji su i inače ekstravertirani i koji nove aktivnosti doživljavaju kao priliku za bavljenje interesima za koje prije u životu zbog radnih ili obiteljskih obveza nisu imali vremena, bili su više zainteresirani za uključiti se u projekt.

Ravnatelj Osnovne škole Vugrovec – Kašina profesor Vladimir Vuger i njegovi suradnici bili su iznimno motivirani da se spontana višegodišnja suradnja doma i škole razvija dalje. Smatrali su da se mudrost i znanja starijih korisnika i učenika trebaju afirmirati neposrednom komunikacijom. Mlađe generacije na taj bi se način mogle upoznati s poteškoćama koje se javljaju u starosti i organizacijom života u domu, a starije osobe osvijestile bi potencijale mlađih koji su im spremni prenijeti svoja znanja i pomoći u rješavanju problema koje nosi suvremena svakodnevnica. Naime, ravnatelj Vuger bio je svjestan stereotipa koji postoje o trećoj dobi, a koje nije želio da njegovi učenici usvoje, te je njegova želja bila da njegovi učenici sudjelovanjem na projektu usvoje znanja o aktivnom starenju, cjeloživotnoj uključenosti u zajednici i mogućnostima primjene iskustva i znanja starijih u suvremenom okruženju.

Polazeći od stila života suvremenih obitelji koji nameće razdvojen život mlađih i starijih generacija, tek povremene susrete unuka, baka i djedova, zbog čega jedni od drugih ne mogu svakodnevno upijati ljubav, mudrost znanje i vještine, uz svijest kako užurbana svakodnevnica dovodi do nedostatne komunikacije djece vrtićkog uzrasta sa

starijim članovima njihovih obitelji, a time i do sve krhkijih međugeneracijskih veza, ravnateljica Dječjeg vrtića „Trnoružica” Gordana Šencaj uvidjela je dobrobiti projekta kao dodatnog utjecaja na emocionalni i psihosocijalni razvoj polaznika dječjeg vrtića te je smatrala poželjnim i korisnim da se i oni uključe u projekt. Pritom joj je motivacijsko ishodište bio poseban odnos ljubavi i pažnje koji od najranijih dana postoji između djece, baka i djedova i koji je od iznimne važnosti za formiranje mlade osobe.

Srednjoškolce i njihove nastavnike na uključivanje u projektne aktivnosti potaknula je želja za razvijanjem građanske svijesti i većom društvenom uključenošću mladih. Stoga su stručni radnici VII. gimnazije i Prirodoslovne škole Vladimira Preloga u sklopu nastavnog programa iz etike, volonterskog rada te stručne prakse uključili svoje učenike u projektne aktivnosti kako bi se na taj način senzibilizirali na ranjive društvene skupine.

Ciljana skupina kojom se projekt bavio

Tijekom inicijalnih radnih sastanaka odlučeno je da će projekt ponajprije obuhvatiti skupinu od šesnaest do trideset korisnika Doma za starije osobe Peščenica (u dobi iznad 65 godina života), koji će biti stalni sudionici projekta, a sudjelovat će u projektnim aktivnostima te praćenju njihove provedbe, odnosno monitoringu, i ex-post evaluaciji projekta. Obuhvatit će i do četrdesetpetoro djece od prvog do osmog razreda Osnovne škole Vugrovec – Kašina (u dobi od šest do petnaest godina), koji će se izmjenjivati na projektnim aktivnostima ovisno o zahtjevima školskog nastavnog plana i programa te sudjelovati u praćenju provedbe projekta. U projekt će također biti uključeno tridesetero djece starije vrtićke dobi Dječjeg vrtića „Trnoružica” (u dobi od pet godina do polaska u školu) koji će kontinuirano sudjelovati u projektnim aktivnostima te u njihovoj dobi prilagođenom praćenju provedbe projekta i ex-post evaluaciji projekta. Na koncu, u projektu će sudjelovati tridesetero srednjoškolaca VII. gimnazije i Prirodoslovne škole Vladimira Preloga koji će se volonterski i u sklopu nastavnog programa iz etike, kao oblika zadovoljavanja potrebe za otvaranjem prema ranjivim društvenim skupinama, uključiti u projektne aktivnosti prilagođene njihovom uzrastu.

Sudionike projektnih aktivnosti i evaluacije među korisnicima Doma Peščenica odabrao je stručni tim doma; uvidom u osobnu dokumentaciju i podatke o individualnom radu s korisnikom, odabrano je najprije trideset korisnika za koje je procijenjeno da će im zdravstveno stanje dopustiti aktivno i dugotrajnije sudjelovanje u projektu. Kriterij je također bio da su ti korisnici i inače motivirani za kontinuirano sudjelovanje u domskim kreativnim i sportskim radionicama te kulturno-zabavnim događanjima. Potom je svakom od odabranih korisnika individualno utvrđena motiviranost za sudjelovanje u projektu, pri čemu je kriterij bila struktura ličnosti korisnika, je li konzument ili inicijator zabave i druženja, je li spreman i voljan uključiti se u aktivnosti s djecom i slično, te je konačno odabrano njih šesnaest koji su izrazili želju da budu dio projekta i spremnost da sudjeluju u cjelokupnom procesu njegove evaluacije. Ova skupina predstavljala je 15 posto domske populacije koja je samozbrinuta i funkcionalno neovisna.

Osim ovih šesnaest korisnika, koji su stalni sudionici projekta, dogovoreno je da će u sve kulturno-edukativne manifestacije, koje će se u sklopu projekta održavati u prostorijama Doma Peščenica, biti uključeni i ostali korisnici.

I stručni tim Dječjeg vrtića „Trnoružica” na sličan je način, uzimajući u obzir i logističke potrebe realizacije projekta (poput pristanka roditelja na sudjelovanje njihove djece u projektu i činjenice da se svaki odlazak s djecom na aktivnosti organizirane u Domu Peščenica smatra terenskim radom), procijenio sposobnosti svojih polaznika da razumiju svrhu druženja i evaluacije projekta te je donio odluku da je za sudjelovanje u projektu najprimjerenija starija vrtićka skupina „Ježići”, koju čini tridesetero djece u dobi od pet do sedam godina.

Kad je riječ o sudjelovanju učenika Osnovne škole Vugrovec – Kašina, na samom početku utvrđeno je da svaku projektnu aktivnost treba prilagoditi školskom kurikulumu i u vezi s tim škola, kao i Dom Peščenica i dječji vrtić, treba ispuniti svoje proceduralne obveze prema nadležnom ministarstvu. Rad učitelja i svih ostalih stručnih suradnika na projektu zapravo je dodatna radna obveza koju oni obavljaju na dobrovoljnoj bazi. Osnovnu školu Vugrovec – Kašina (koju čine Matična škola Kašina i područne škole Vugrovec, Planina Donja i Prekvršje) pohađa 755 učenika i između njih treba odabrati one koji će kontinuirano sudjelovati na projektu. Stoga je odlučeno da će se suradnja s osnovnom školom na projektu odvijati u dosadašnjem obliku kroz kulturno-zabavne aktivnosti edukativnog karaktera s naglaskom na tradiciju, nasljeđe i običaje u kojima će moći sudjelovati svi učenici škole i koje će biti procesno evaluirane. Usto, dogovoreno je da će se na temelju dobivenih rezultata projekta procijeniti s kojom bi dobnom skupinom bilo najpotrebnije raditi na razvoju međugeneracijske solidarnosti, razumijevanja i poštovanja te da će se u skladu s tim zaključcima detaljnije razraditi projekt kako bi se utvrdio program grupnog rada s jasno naznačenom hipotezom, svrhom i ciljevima.

Ciljani problem i svrha projekta

Ciljani problem projekta „Model izgradnje mosta međugeneracijske solidarnosti” je međugeneracijski jaz i posljedično otuđenje, čija je pojavnost sve češća u suvremenom društvu, a koje dovodi do slabljenja kvalitete komunikacije i nerazumijevanja između osoba starije životne dobi s jedne strane i adolescenata i djece s druge strane.

U suvremenoj stručnoj literaturi kao glavni uzrok sve većeg i dubljeg međugeneracijskog jaza navodi se ubrzanje stope društvenih promjena koje je dovelo do velikih međugeneracijskih razlika čak i između generacija koje su odmaknute jedna od druge tek nekoliko godina. S društvenim promjenama usko su povezani razvoj i neprestani napredak tehnologije koja u području generacijskih odnosa ne spaja nego razdvaja različite dobne skupine. Problemi nastaju kada te različite generacijske skupine, tzv. digitalni imigranti (osobe starije životne dobi) i digitalni starosjedioci (mlađe generacije), trebaju surađivati na nekom zadatku te je komunikacija višestruko otežana što vodi manjoj efikasnosti i nezadovoljstvu s obje strane.

Nadalje, jedan od uzroka je i povećana društvena mobilnost kojom su druge kulture dostupnije i njihovo upoznavanje pristupačnije kroz različite oblike putovanja i medijskih mogućnosti. A tu su i razlike u odrastanju i odgoju koje pridonose različitostima i neslaganju mentalnih okvira.

Pojavnosti međugeneracijskog jaza pridonosi i izjednačavanje dobi s brojem godina koje svojim porastom automatski impliciraju manju radnu i društvenu sposobnost te na taj način „otpisuju” brojne osobe koje, neovisno o svojoj kronološkoj dobi, izrazito uspješno i ispunjeno funkcioniraju u suvremenom društvu.

Svi ti uzroci međugeneracijskog jaza i otuđenja dovode i do pojave dobizma ili ageizma (od engl. *ageism*), odnosno diskriminacije osobe ili grupe ljudi zbog njihove dobi. Starenje se povezuje s nezaustavljivim fizičkim propadanjem, a bilo kakav dokaz vitalnosti kod starijih osoba smatra se iznimkom, a ne pravilom. Iz dobizma proizašlo zanemarivanje i nepoštovanje starijih osoba posredno dovode do toga da starije osobe prestaju vjerovati u svoju ljudsku vrijednost, nisu ponosne na svoju dob i ne mogu se boriti protiv nje pa usvajaju predrasude o starenju s deprimirajućim rezultatima.

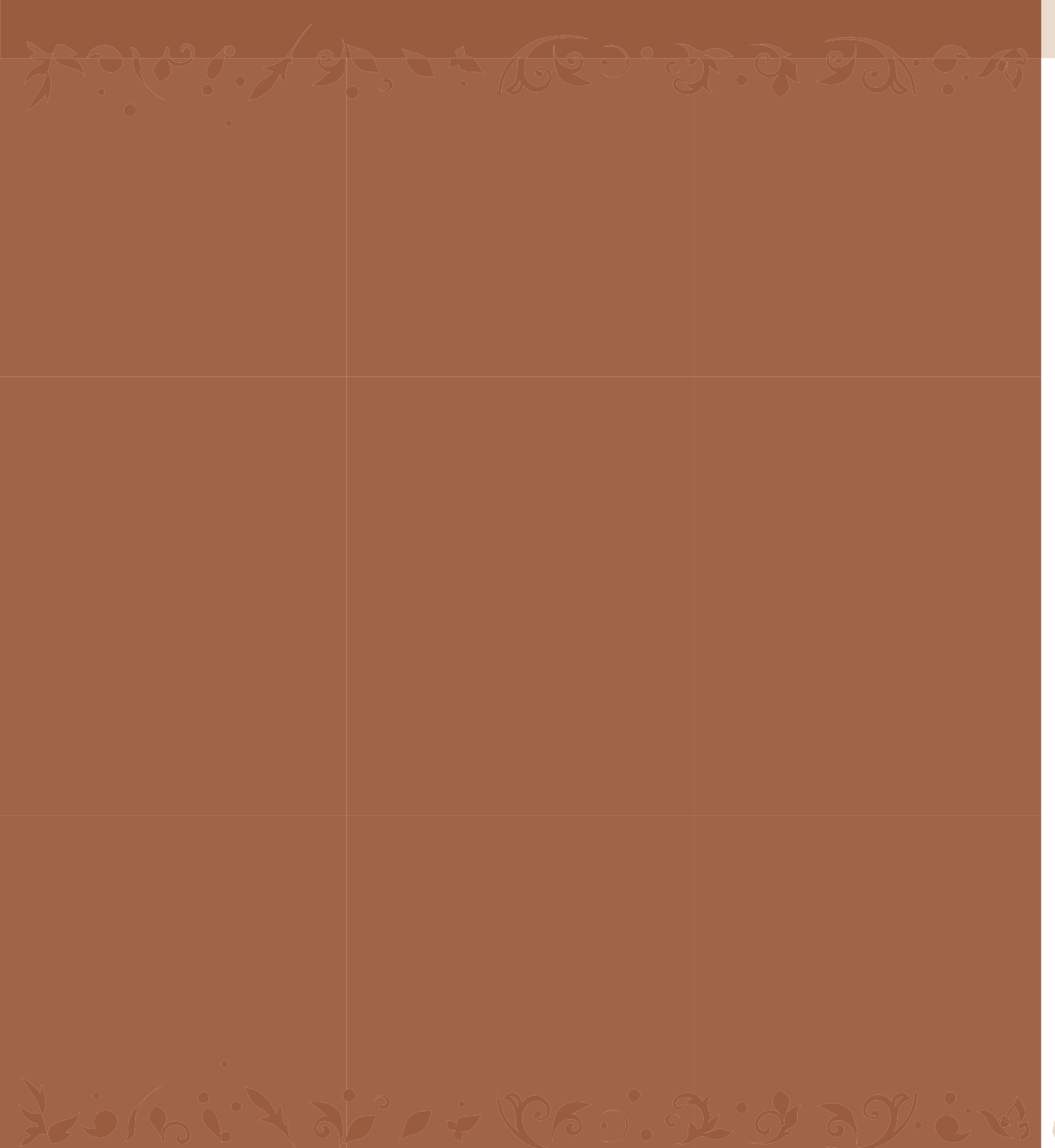

Na taj način međugeneracijski jaz stvara negativne posljedice i razdvaja generacije ne samo prostorno nego i emocionalno.

Nakon što smo utvrdili ciljani problem projekta, nastojali smo kroz razvoj i jačanje neposredne komunikacije, uklanjanje predrasuda i stereotipa o dobnim skupinama te razvoj uzajamnog poštovanja zadovoljiti potrebu međusobnog povezivanja i većeg razumijevanja na međugeneracijskoj razini unutar ciljane socijalne skupine koju su činile osobe starije životne dobi – korisnici Doma za starije osobe Peščenica, djeca vrtićke dobi gradske četvrti Maksimir, djeca osnovnoškolske dobi gradske četvrti Sesvete te srednjoškolci VII. gimnazije i Prirodoslovne škole Vladimira Preloga.

To je pokazalo da je svrha projekta unapređenje kvalitete međugeneracijske komunikacije i razvijanje senzibiliteta na međugeneracijsku solidarnost u starijih osoba, djece vrtićke, osnovnoškolske i srednjoškolske dobi kroz razvijanje međugeneracijskog dijaloga i neposredne komunikacije, uklanjanje predrasuda i stereotipa o dobnim skupinama te stjecanje novih znanja putem procesa neformalne edukacije, poticanje aktivnijeg življenja u osoba starije životne dobi, te senzibiliziranje šire javnosti na potrebu za podizanjem kvalitete življenja kako starijih osoba tako i djece i adolescenata. Tako se sekundarno, postizanjem utvrđene svrhe projekta, djelovalo i na lokalne zajednice obuhvaćene projektom i to putem svakodnevne komunikacije i dijeljenja pozitivnih iskustava sudionika projekta s osobama iz njihove okoline te putem medijske promocije projekta i postignutih rezultata.

Dodatno je dječji vrtić utvrdio emocionalno-socijalne, psihomotorne i spoznajne razvojne zadatke ostvarivanjem kojih bi se pozitivno utjecalo na sposobnosti djece za surađivanje i dogovaranje u međuljudskim odnosima, njihovu emocionalno-socijalnu osjetljivost, sposobnost suosjećanja, empatiju i spremnost pružanja pomoći i podrške zajednici.

II. DIO

Projektne aktivnosti

Nakon što smo utvrdili svrhu projekta, osmislili smo program rada koji se sastojao od sedamnaest radionica organiziranih u prostorima sudionika projekta. Tim radionicama nastojalo se utjecati na kvalitetu neposredne komunikacije o kojoj ovisi uspješnost rješavanja sukoba, razumijevanje tuđeg i vlastitog ponašanja te općenito na stjecanje dojma i razvoj stava o ljudima, uklanjanje predrasuda i stereotipa o pojedinim dobnim skupinama i posredno na razvoj poštovanja mladih prema starijima, ali i starijih prema mlađima, na emocionalno-socijalni i moralni razvoj djece te na razvoj i jačanje razumijevanja među generacijama. Radionice su bile podijeljene u dvije skupine: na kulturno-zabavne s edukativnim karakterom, povezane s tradicijom, nasljeđem i običajima, te na kreativno-edukativne.

Sve projektne aktivnosti nastojali smo povezati s obilježavanjem pojedinih tradicionalnih svečanosti i blagdana kako bi se ostvario zadani karakter aktivnosti te kako bi se susreti mogli što bolje i lakše uklopiti u njihovo uobičajeno obilježavanje u domu, vrtiću, osnovnoj i srednjoj školi, u školski kurikulum te u vrtićki plan i program rada.

Nakon svake projektne aktivnosti obavljen je monitoring, odnosno praćenje provedbe projekta, kako bi se provjerilo odvija li se projekt prema planu, točnije, koriste li se resursi na predviđen način, postoje li eventualni problemi u provedbi i ostvaruju li se provedbom aktivnosti predviđeni rezultati.

Kriteriji prema kojima su se pratila postignuća planiranih ciljeva bili su: broj prisutnih osoba starije životne dobi, broj prisutne djece vrtićke, osnovnoškolske i srednjoškolske dobi, broj stručnih radnika, usklađenost projekta s potrebama obuhvaćene društvene skupine (primjerice, primjerenost vremena održavanja radionica i događanja sa školskim obvezama djece, ali i s dnevnim potrebama osoba starije životne dobi), prostorna pristupačnost mjesta na kojima će se održavati radionice i događanja svim korisnicima, socijalni standard (udobnost prostorija za obavljanje aktivnosti, prilagođenost korisnicima, adekvatnost prostornog uređenja, kvalificiranost osoblja), zadovoljstvo projektnim aktivnostima, ispunjenost očekivanja, spremnost za ponovno uključivanje, prekoračenje proračuna te prikupljanje povratnih informacija. Sve navedeno provelo se u svrhu prenošenja iskustva na širenje primjene projekta u budućnosti. U tu svrhu izrađen je upitnik za sudionike od šest pitanja u kojem se koristila Likertova skala procjena kojim se provodio monitoring nakon svake provedene projektne aktivnosti. Usto, voditeljice susreta vodile su dnevnik u kojem su bilježile broj sudionika, opisivale dinamiku susreta te navodile uočene probleme i prijedloge za modificiranje susreta

inicijalni susret i edukativna radionica

1. „Bako, pokazat ću ti čaroliju gripomata”

„Idemo u dom umirovljenika da ih ‘osretnimo’ da ne budu tužni, da imaju osmijeh na licu i da nas upoznaju.”

Jesen je čarolija boja. To je smiraj ljetnih igara, blistavoga sunca, vragolija u parkovima s vršnjacima. To je vrijeme kada se priroda „presvlači” i unosi nemir u duše i živote ljudi, što su nam kroz povijest svojim djelima zabilježili nebrojeni umjetnici. To je i vrijeme svojevrsnog prestanka doživljaja ljetne, cjelodnevne blizine roditelja, baka i djedova, prestanka bezbrižnosti, ali i radosti susreta s prijateljima u vrtiću, školi, kvartu. Dok jedan svijet zamire i uspavljuje se te ostaju uspomene, drugi svijet se rađa.

No s dolaskom hladnijeg, promjenjivog vremena i jesenjih kiša stižu nam gripe, prehlade i viroze, a s njima i bolno i upaljeno grlo, kašalj i druge boljetice. Kako je naš prvi susret i edukativna radionica s dječjim vrtićem planirana upravo u to vrijeme, bez puno rasprave i razmišljanja stručni radnici na projektu složili su se da tema susreta bude čajanka uz izradu i degustaciju „gripomata”, mješavine za „tjevanje prehlade” koju su osmislila djeca i njihove odgajateljice.

Kako je bilo osmišljeno da će se na projektu generacije upoznavati tijekom zajedničke pripreme namirnica za gripomat (ribanje, cijedenje

Zajedničkim snagama do
čarolije – izrada gripomata

"Kušajmo čaroliju gripomata
i otjerajmo prehladu."

i miješanje mrkve, jabuke, limuna i meda), popraćene sjećanjima korisnika doma na njihovo djetinjstvo kad su im mame i bake jačale imunitet i „tjerale” bolest. Kako su djeca u toj vrtićkoj dobi spontani-ja u komunikaciji sa starijim osobama, od samog dolaska u dom vrlo brzo su se adaptirala na okruženje i prisustvo starijih osoba i aktivno su sudjelovala u svim aktivnostima te su bila iznimno ponosna što su starije mogla naučiti kako se pravi gripomat i kako se brinuti o vlastitu zdravlju.

„Ja sam Jasna. Hoćeš li ti biti moja baka u ovoj igri?” upitala je ma-lena djevojčica s plavim čuperkom na čelu.

„Hoću, dušo moja! Hoću”, zbunjeno je odgovorila gospođa Milka.
„Hodi, zlato moje, ja sam Milka!”

„Znaš li, baka Milka, kako se ovo igra?”

„Ne znam, dušo moja, zato imam tebe, naučit ćeš me”, zagrlila je Jasnu baka Milka.

„Uzmi još malo,
manje će te
boljeti grlo.”

„Bako, ovo ti je prava pravcata čarolija”, značajno je procvrkutala malena Jasna, naglašavajući svoje riječi podignutim prstićem. „Hodi, pokazat ću ti!”

„A kako djeluje tvoja čarolija, dušo?”

„Pssst, ne smijemo biti preglasni da je ne potjeramo. Čarolija samo tako djeluje. Zove se gripomat. Naše su je tete začarale”, prošaputala je Jasna.

Zbog te dječje neposrednosti i uživljenosti u igru čarolije protiv zle gripe, starije osobe osjećale su se ugodno u stvorenom ozračju te su se opustile i prepustile druženju. A koga ne bi privuklo dijeljenje tajne i međusobno povjerenje?

Upravo je taj trenutak formiranja prisnog odnosa između djece i starijih bio ključan za nastavak uspješnog provođenja projektnih aktivnosti jer se već i pri planiranju projekta i njegovoj SWAT analizi imalo na umu da je jedan od potencijalnih rizika slab interes za kontinuirano sudjelovanje na projektnim aktivnostima.

2. „Što to znamo i prenosimo drugima?”

***Znanje je temelj svijeta, osnova
ljudskoga dostojanstva. A nepoznavanje
prirode prezir je prema čovjeku!***

Jesen nije samo doba prvih prehlada na koje treba pripremiti naš imunosni sustav, nego i svojevrsni kraj poljoprivredne sezone kada treba pripremiti zemlju, ojačati njezin „imunitet” kako bi bila spremna za novu sezonu.

No što tvori našu Zemlju? Što tvori naše livade, pašnjake, njive, naše drveće u parku i šumama, zašto amazonsku prašumu nazivamo plućima planeta? Koja je važnost izuma automobila na električni pogon?

Iz odgovora na ova pitanja jasno je vidljiva važnost ekologije u našoj svakodnevici, a mnogi stari načini rada na zemlji u svojoj biti su ekološki, pa su stručnjaci na projektu smatrali da bi razmjena teoretskog i iskustvenog znanja kroz radionicu Ekokviza bila idealna za inicijalni projektni susret starije generacije i osnovnoškolaca.

Model kviza možemo nazvati edukativnom zabavom jer kviz je i način razmjene znanja i oblik igre natjecateljskog tipa kojom djeca i adolescenti izgrađuju svoju zrelost i potencijalnu dominaciju u generaciji.

S obzirom na to da je ova edukativna radionica bila zamišljena kao pravi kviz s voditeljem, timovima igrača, žirijem, bodovanjem i publikom, iziskivala je pripremu i učenje/dosjećanje o ekologiji, i kod osnovnoškolaca i kod starijih osoba. Pritom je za uspješnost susreta bilo ključno ostvariti prijenos znanja, a da se pritom nijedna od zastupljenih generacija ne osjeća nepripremljenom, neiskusnom i neinformiranom, a time i manje vrijednom. Obje su generacije tijekom kviza pokazale iznimno znanje, prilagodljivost novim trendovima, mudrost iskustva i osviještenost kako sačuvati naš planet. Iznimna prednost pri uspostavljanju prisnog odnosa između osnovnoškolaca i starijih, ključnog za daljnje uspješno provođenje projektnih aktivnosti, bila je višegodišnja suradnja Doma Peščenica i Osnovne škole Vugrovec – Kašina zahvaljujući kojoj su tinejdžerske generacije osnovnoškolaca otvoreno komunicirale s korisnicima doma i pristupale im s poštovanjem. A upravo je poštovanje temelj suvremenih moralnih načela i

„Je li ovo moglo biti
sitnije napisano?!”

„Osvojili smo drugo mjesto
u natjecanju dviju ekipa!”
(smijeh)

standarda usađen u same korijene civilizacije. Koliko god se danas, pod pritiskom protagonista raznih društvenih skupina, nameće suvremena „ponuda” često posve neprovjerenih i neosnovanih vrednota, na neskriven način nameće se i stav da su osobe starije životne dobi navodno ili stvarno neprilagodljive, činjenica je da nema prihvatljivoga suvremenoga standarda bez utemeljenosti u ljudskoj tradiciji i kulturi. Pa i trend ekoloških inicijativa zapravo je razuman zahtjev umnih i emancipiranih ljudi mlađih generacija, poučenih iskustvom i mudrošću starijih generacija, za spas čovjeka u njegovoj bitnosti.

3. Otvorena parlaonica iliti priča o buntovnicima i mudracima

Maturanti VII. gimnazije pridružili su se izgradnji mosta međugeneracijske solidarnosti kako bi u sklopu nastavnog programa iz etike razvijali svoju sposobnost formaliziranog, strukturiranog i argumentiranog raspravljanja sa starijim sugrađanima koji su odrastali i razvijali svoj vrijednosni sustav u vremenima kada je tempo svakodnevice bio sporiji, odmjereniji, pa i uljuđeniji. Pritom su istodobno osvještavali važnost međugeneracijske solidarnosti i brige o starijim sugrađanima kao bitnim elementima razvoja društva.

Nositelji i ključni promicatelji suvremenih trendova prisutni su u svim povijesnim epohama generacije srednjoškolaca i studenata. Utočište malih i velikih povijesnih ideja, koje su više ili manje zahvaćale društva i društvene strukture, osobito u proteklom stoljeću, u pravilu su bile gimnazije i studiji humanističkih znanosti. Te ideje podjednako su

„Sad točno znamo kako nas doživljavaju mladi, ali neka vide da mi još nismo za baciti!”

„Bome je bilo žustro!”

bile i napredne i destruktivne, a gotovo uvijek ovisile su o stupnju i razvijenosti kulture i slobode dijaloga u pojedinome društvu, o stupnju tolerancije, međusobnog razumijevanja i spremnosti, prije svega lidera generacijskih pokreta, na slušanje druge strane – oponenta. Taj mladenački bunt poželjan je i konstruktivan na razini radoznalosti i intelektualne nespitanosti bez kojih nema ljudskoga napretka, što najbolje ilustrira glasovita rečenica njemačkog socijalista Daniela Cohn-Bendita, koji je svoju ulogu u društvenim previranjima 1968. godine objasnio sljedećim riječima: „Ako čovjek u osamnaestoj godini nije bio idealist, nije imao srca, a ako je ostao idealist nakon tridesete godine, nije imao pameti!” No napredak će izostati izostane li dijalog oko društvenih vrednota, ciljeva, izostane li međusobno razumijevanje, mudrost i trajna edukacija koja nije privilegij ni jedne dobne ljudske skupine.

„Vidi se tko je
odrastao uz baku
i djeda. Tak lijepo
pripovijedaju s
nama.”

4. Jesenska svečanost „Kad srca zatrepere”

„Najsretnija sam bila kada su bake izašle iz autobusa i došle na naše igralište. I još nas prepoznale.”

Dječji vrtić „Trnoružica” početak jeseni tradicionalno obilježava „Jesenskim svečanostima” – kestenijadom, izradom prigodnih ukrasa i nakita, pripremom košara s jesenskim plodovima i organiziranjem modne revije vrtićke djece na temu jeseni.

Emocionalne reakcije dvadeset i sedmero djece odgojne skupine „Ježići” bile su širokog raspona – od Loline i Filipove suzdržanosti, preko Evina trčanja u zagrljaj „baki” Evi („To je samo moja baka jer imamo isto ime.”), do Lovre, Tonija i Zvonimira koji se nisu dali odvojiti od „djeda” Borisa, koji je vješto napravio strašilo od bundeve, te Vide, Lane i Ane koje su posjele „bake” i poslužile ih jabukovačom i kolačima.

Nakon veselog druženja korisnika Doma Peščenica sa svim polaznicima i stručnim radnicima „Trnoružice” na igralištu vrtića uz slatke kestene, zacrnjene prste starijih koji su nastojali što bolje očistiti kestene kako bi djeci bili što ukusniji, i uz topli čaj, koji su djeca svesrdno nudila svojim gostima kao dobri domaćini „da im nitko ne bude žedan”, uslijedila je kreativna radionica u boravku odgojne skupine „Ježići”. Izrađivala su se strašila od bundeva i slike od sjemenki, a stariji su prepričavali kako su u djetinjstvu obilježavali dolazak jeseni, što su sve izrađivali od plodova i otpalog lišća te kako su provodili svoje slobodno vrijeme s dolaskom hladnijih dana.

„Djede, zašto radimo strašila?”

„Bilo mi je baš fora kada su bake za nas radile slike za nas od 'plodina'.“

„Hoćete li nam posuditi krune?
Samo za slikanje?“

„Nisam ni sanjao da
ću imati ovoliko unuka
– svi odreda zvali su
me dida!“

„Zato što nam ona pomažu“, mirno će djed Boris dječacima koji su ga radoznalo okružili.

„A nisu li strašila opasna?“

„Ni najmanje“, reče djed Bris uz smijeh, ne prekidajući modeliranje poveće bundeve.

„Ali ona straše!“ nisu se dala djeca.

„Bojite li se vi ovoga strašila?“

„Ne!“ uglas su povikala djeca.

„A zašto se ne bojte ovoga strašila?“

„Pa vidimo da ga ti radiš i da nam ne može ništa!“ primijetio je mali, raščupani mudrac.

„Eto vidite. Svi se mi bojimo onoga što ne poznamo.“

Djeca su se zadovoljno i mudro pogledavala, a zatim nastavila gledati djedove vješte ruke i strašilo koje je oblikovao.

obilježavanje Dana kruha,
kulturno-zabavna aktivnost s edukativnim predznakom

5. „Najbolji kruh koji sam ikada jeo”

*Kruh naš svagdašnji. Blago danu
koji počinje mirisom kruha!*

Kruh je od prapočetaka ljudskoga društva simbol humane egzistencije, simbol proizvodnje, sjedinjenosti čovjeka i prirode, simbol blagostanja i simbol doma. Kruh je simbol plodne zemlje i ljudskoga rada, mitski spoj ljudskoga uma i duha s prirodom kojom upravlja u mjeri svojih mogućnosti i sposobnostima svoga uma. Ni u jednome proizvodu s kojim se čovjek svakodnevno susreće nema toliko snažne integracije cjelokupnoga ljudskoga okruženja, svekolike njegove socijalne i prirodne bitnosti i to kontinuirano kroz tisućljeća. Nema civilizacije kojoj simbolika kruha nije bila jednako esencijalna. Po značenju kruha, a pogotovo načinima njegova spravljanja, rekonstruirala su se saznanja o životnim navikama, dostignućima društva, prelasku iz faze ljudskoga razvoja lovca u čovjeka proizvođača hrane, pa i o migracijama cijelih naroda. Stoga nije slučajnost što se za manifestacije posvećene kruhu odabrala jesen, vrijeme uživanja u plodovima ljudskoga rada, plodovima zemlje, sunca i vode. To je festival u slavu sjedinjenja društva i prirode koji je posebice edukativan i značajan za djecu i mlade u urbanim sredinama.

Razmjena
prigodnih darova
koje su izradili
sudionici projekta

Svakog listopada svečanostima o Danu kruha zahvaljujemo se za plodove zemlje kojima ćemo namirivati svoje potrebe tijekom zimskih mjeseci. Te svečanosti zahvale za plodove zemlje u hrvatskom su narodu poznate od davnina, a tradicionalno se obilježavaju i u Domu Peščenica koji je za tu prigodu ugostio djecu odgojne skupine „Ježići” i učenike Osnovne škole Vugrovec – Kašina. Za tu je prigodu osmišljen program kulturno-edukativnog karaktera ispunjen igrokazima, recitacijama i pjesmom te zajedničkim druženjem uz razmjenu darova i prigodne delicije od dizanog tijesta. Svim uzvanicima i sudionicima podijeljeni su recepti za domaći kruh, a učenici osnovne škole donijeli su stare alate za obradu žitarica i izradu proizvoda od tijesta o kojima je, uz „štiklece” iz svog djetinjstva, prisutnima pripovijedao jedan od domskih korisnika.

Spontanost kojom su se formirale skupine djece obiju dobnih skupina i starijih osoba, čak i onih koje nisu stalni sudionici projekta, koje su samoinicijativno razmjenjivale priče o odrastanju i igri tipa „nekad i sad” upućivala je da smo uspješno uspostavili otvorenu komunikaciju među generacijama na kojoj dalje možemo graditi kvalitetne odnose.

Bogatstvo, blagostanje i umjetnost od tijesta

„Kako ne bi bili osamljeni, zamijesili smo im kruh i pjevali pjesme o pekaru.”

„Ovo su najbolji kruhovi na svijetu!”

„Najljepši mi je bio veliki prostor – puno svjetla i puno kruhova.”

Kukuruzni kruh

Jako fin i ukusan brzi kruh. Kad vam se žuri ili su gosti na vratima, iznenadite i sebe i njih ovim „žutim zlatom”.

Sastojci:

½ kg glatkog bijelog brašna
10 dag domaćeg kukuruznog brašna
2 žličice soli
2 žličice šećera
1 paketić Digo kvasca u prahu
½ l mlijeka
malo otopljenog maslaca za premaz
malo kukuruznog brašna za posuti
malo ulja za pleh

Priprema:

Sve sastojke pomiješati i dizati na toplom jedan sat, pokriveno najlonom da se ne napravi kora. Bit će dosta gnjecavo, ali tako mora biti. Kad se tijesto digno, ne mijesiti ga već samo napraviti dvije male ili jednu veliku štrucu. Nauljiti pleh i staviti u njega štrucu, koja se premaže rastopljenim maslacem i pospe kukuruznim brašnom. Još malo je ostaviti da se diže dok se pećnica ne zagrije na 180 °C. Kad se pećnica zagrijala, staviti peći 20 min na 180 °C, a nakon 20 min temperaturu pečenja pojačati na 200 °C i peći još 20 min. Nakon toga kruh izvaditi iz pleha i omotati najprije papirnatim ubrusom pa kuhinjskom krpom. Ostaviti tako dok se ne ohladi.

obilježavanje blagdana svetog Martina,
kulturno-zabavna aktivnost s edukativnim predznakom

6. Martinjska fešta za sve uzraste (iliti kako se prenose običaji)

Sveti Martin prvi je katolički svetac koji prema kanonu Katoličke Crkve nije bio mučenik. Ovaj bivši rimski legionar bio je biskup francuskoga grada Toursa u tadašnjoj rimskoj Galiji. Sveti Martin zaštitnik je francuskoga naroda i vinara te dio kršćanske i europske tradicije da se vino krsti pod njegovim znakom, a za tu su prigodu kušači mladoga vina odjeveni u biskupske halje i nose biskupski štap.

U Hrvatskoj se ta tradicija njeguje već više od stoljeća, i to u sjevernim dijelovima zemlje, geografski, komunikacijski i kulturološki bližima srednjoeuropskim kulturama u kojima se taj francuski običaj najprije ukorijenio. No tradicionalni pučki običaj simboličkog prevođenja mošta u mlado vino ili krštenje mošta o Martinju s vremenom je postao svehrvatski.

„Grožđe je zdravo i radije jedi
njega nego bombone.”

„Samo ti jedi grožđe, meni su
i bomboni dobri.”

„Moramo mlade poučiti o našoj
tradiciji da se ne zaboravi!”

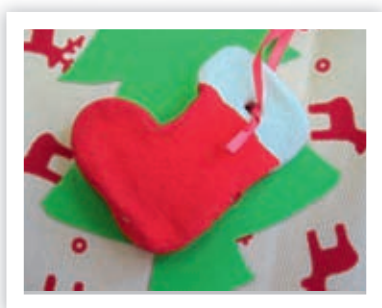
Tako je i u našem domu obilježavanje Martinja tradicionalna svečanost koja se održava po svim „propisima” *Križevačkih statuta*, s biskupom, sucima i kumovima. Ovu tradiciju i običaj naših krajeva htjeli smo približiti i mladim uzrastima za koje Martinje, u pravilu, predstavlja tek ispijanje vina u društvu. Stoga su korisnici uz vodstvo stručnog tima doma organizirali proslavu Martinja za mlađe generacije na kojoj ih se upoznalo s njihovom uzrastu prilagođenim *Križevačkim statutima* i krštenjem mošta, govorilo im se o berbi, prehrambenim proizvodima i napitcima koji se mogu dobiti od grožđa. Saznali su i koje mjesto Martinje zauzima u našoj tradiciji. Kako bi i djeca mogla uživati u blagodatima ovog voća, naše projektno Martinje bilo je usmjereno na kušanje grožđa i njegova soka.

Iz posjeta u posjet primijetili smo da je sve više uključivanja i drugih „baka i djedova” u projektne aktivnosti kada se one održavaju u domu; vidi se živost na hodnicima doma, a i dvorana je tijekom susreta popunjena.

„Ja sam ove godine biskup na Martinju, a to vam nije mala stvar!”

7. Sveti Nikola u čizmicama ostavio kreativnost

Već u prvim danima prosinca snažno se osjeća blagdanski duh. Poneseni njime, korisnici doma zapu-tili su se na prvo (pred)božićno druženje u Dječji vrtić „Trnoružica” gdje su dočekan razdraganim dječjim smijehom, prigodnim poklonima i, u ovo doba nezaobilaznim slasticama – domaćim bajaderama koje su djeca i odgajateljice sami pripremili.

Iako je harala sezona viroza i grupa je bila neuobičajeno mala, to se u ozračju susreta nimalo nije osjetilo. Uz božićne pjesme starijeg i novijeg datuma, djeca i korisnici doma zajednički su ispisivali božićne čestitke i izrađivali ukrase za bor primjenom salvetne tehnike na stiroporne kuglice. Pričale su se priče o darivanju za svetog Nikolu nekada i sada, o tome kako sve generacije moraju očistiti svoje čizme žele li ujutro u njima nešto pronaći. Nekad su djecu za Nikolinje darivali jabukama ili lukom, ako posao čišćenja nije bio dobro obavljen, a danas su to slatkiši, igračke i šibe.

„Dida, moj stariji braco kaže da sveti Nikola ne postoji”, plašljivo i nesigurno će djevojčica Nika.

„Vara on tebe, sram ga može biti, kako ne postoji?” rezolutno je odgovorio djed Sebastijan.

„On kaže da ga zato nikada ne vidimo noću jer to mama i tata nose darove i šibe”, nije se dala Nika.

„Evo, dajte se malo približite da vam ispriповijedam priču o svetom Nikoli.”

Djeca su se brzo počela gurati što bliže djedu Sebastijanu, koji je pomalo zbunjeno prošao prstima kroz kosu kao da je tražio najbolji način kako započeti svoju priču.

„Ovako vam je to, dječice moja. Sveti Nikola davno je rođen, jako davno, i vrlo daleko od nas. Jeste li čuli za Tursku?”

„Ja jesam!” uzviknuo je dječak s djedove desne strane.

„I ja, i ja”, pridružila su mu se ostala djeca.

„E, lijepo. Eto, tamo je rođen dječak Nikola. Bio je poslušan i pomagao je svojim roditeljima. No zarana je ostao bez njih...”

„Dida Sebastijane, je li išao u vrtić?” sijejnulo je pitanje.

„Ma ne, dušo, tada vrtića nije bilo. Djeca su rasla uz djedove i bake i jako su se brinula jedna za drugu; stariji brat čuvao bi mlađega, braća su čuvala sestrice. Tako vam je to bilo nekada.”

„Baš je to bilo lijepo, a mene moj braco stalno ljutil!”

Ostala djeca glasno su se nasmijala.

Djeca su slušala Sebastijanovu priču o dječaku koji je odrastao, bio jako dobar, pa postao biskup, a onda ga je, zbog njegovih dobrih djela, Crkva proglasila svetim.

„Danas živi na nebu”, zaključio je djed Sebastijan, „i svetac je svih dobrih ljudi. I kao pravi svetac, voli svu djecu svijeta i svima donosi darove. Ali ako ste zločesti, e, onda vam ne gine šiba”, zaključio je djed Sebastijan.

„A zašto ostavlja darove u čizmama?” nije se dao jedan znatiželjni dječak.

„E, to vam je prava priča. Zato da pokažete kako sami znate očistiti svoje čizme. Ali to ne treba raditi samo u noći kad sveti Nikola dolazi, već svaki dan. Ajde, recite, radite li tako? Samo ne smijete lagati, vrijedi?”

„Moja baka nije znala kako bi napravila kuglicu pa smo radili čestitku.”

„Moj otac znao je iz štale donijeti slamu od koje bi napravio križ i stavio ga pod stolnjak na kojem je majka poslužila večeru.”

- Djeca su zbunjeno pogledavala, glavice su se polako spuštale, nitko se nije usuđivao reći. Šutjeli su.

„Ajde, recite. Ako hoćete da nastavim priču, morate mi reći”, nije odustajao Sebastijan.

„Pa ne baš”, tiho je promucala djevojčica odmah do njega ne dižući pogled.

„Ni ja, ni ja”, čulo se sa svih strana.

„Dobro, dobro, ajde da se dogovorimo da ćemo to od danas raditi.”

„Može!” čulo se s velikim olakšanjem.

„Priča dalje kaže kako je jedan siromašni otac imao tri kćeri za udaju, a nije ih mogao darivati. Tada je bio običaj da se djevojke bogato opreme, darivaju”, nastavio je svoju priču djed Sebastijan.

„Sveti Nikola odlučio je pomoći ocu djevojaka, ali nije htio da ovaj to dozna, pa je došao na krov i kroz dimnjak ubacio zlatnike za siromašne djevojke. Kako su se tada sušile čarape i mokre čizme uz otvoren kamin, zlatnici su upali u čarape i čizme. Tada je sveti Nikola odlučio svu djecu svijeta darivati baš na taj način”, završio je svoju priču djed Sebastijan.

Kroz ovu i slične priče stariji su djeci opisivali i kako je nekad izgledao Badnjak, kako su se na Badnjak u kuću unosila tri velika panja i postavljala pored ognjišta simbolizirajući svjetlo i najavljujući rođenje Mladog Svjetla te su se na njihovu vatri palile svijeće. Badnjakom se nazivao i samo jedan veliki panj ili zelena grana koju se prislanjalo uza zid doma. Otac obitelji u kuću je unosio slamu, kao simbol Isusova rođenja u staji na slami, koju bi se rasprostrlo po podu i na kojoj se sjedilo i pripovijedalo sve do odlaska na polnoćku, a često se noću na toj slami i spavalo.

Bajadere

Sastojci:

9 žlica vode
20 dag šećera
15 dag mljevenih oraha,
badema ili lješnjaka
25 dag mljevenih keksa
Petit Beurre
17 dag maslaca
10 dag čokolade za kuhanje
malo ruma

Glazura:

10 dag čokolade
za kuhanje
malo ulja

U lonac ulijte vodu i dodajte šećer te zagrijte na laganoj vatri dok se šećer posve ne otopi. Potom dodajte maslac, maknite s vatre i miješajte dok se ne otopi. Potom dodajte orahe, bademe ili lješnjake i kekse te miješajte dok ne dobijete gušču, ujednačenu masu. Dobivenu masu podijelite na dva dijela; u jedan dio umiješajte čokoladu otopljenu u masi, a u drugi dodajte rum.

Na pladanj stavite masni papir za pečenje te prebacite prvi dio mase u kojem je čokolada te oblikujete kvadar. Na njega potom rasporedite drugi dio mase i na kraju sve prelijte ostatkom čokolade koju ste rastopili na pari i dodali joj ulje. Bajaderu ostavite u hladnjaku da se stisne te je idućeg dana narežite na kockice veličine koju želite.

8. Raspjevana božićna bajka

Tko od nas nije doživio obiteljsko slavlje, u svojoj obitelji ili kod najbližih prijatelja, povodom rođenja brata ili sestre? Ima li većega slavlja za bilo koju obitelj? Ima li igračke ili dara kojemu se djeca više raduju od malenoga brata ili sestre koje im daruje – mama? Božić je zato tako univerzalan i tako prihvatljiv, tako lijep i poseban, tako raspjevan i pun svijetlosti i ljudske radosti svugdje u svijetu jer Božić je proslava rođenja djeteta, a ta radost pripada svima, siromašnima i bogatima, starima i mladima, bili vjernici ili ne.

Radost je najljepše i najlakše širiti pjesmom, a koje su to pjesme koje brišu godine i razlike ako ne božićne?

Božićni koncert tradicionalno je druženje korisnika doma i učenika Osnovne škole Vugrovec – Kašina kojem su se ovom prigodom pridružila i djeca Dječjeg vrtića „Trnoružica”.

Nakon uvodnih pozdrava, dobrodošlice i zahvala na uspješnoj projektnoj suradnji triju ravnatelja ustanova koje sudjeluju u projektu, u

„Veselim se jer ćemo
zagrliti bake.”

„Drago mi je jer ćemo se družiti,
možda bude kolačića za nas.”

„Bake će nas naučiti
nove pjesme – sve
zajedno kad pjevaju.”

„Ruke još mogu micati u
ritmu, ali noge me više
uopće ne slušaju.”
„Ja ću biti prateći vokal!”

pravom blagdanskom duhu odvijao se program satkan od recitacija, pjesama, plesa i mini igrokaza kojima se nastojalo evocirati sjećanja starijih sudionika projekta na Božić njihova djetinjstva koja su poslije, tijekom prigodnog druženja i domjenka, podijelili s mladim generacijama.

Božićno ozračje djeca su prenijela na sve oko sebe svojom pjesmom i neposrednošću. Zaista je bilo lijepo čuti kako se sa svakom novom pjesmom uz dječje čuje sve više odraslih glasova, a kad je vlakici krenuo između sjedala, pljeskalo se i veselilo, a godine su se u tim trenucima brisale.

9. „Dodir je blagoslov, dodir je zakon”

*Priča o ljudskim rukama
priča je o čovjeku.*

Možda se čini pomalo nepotrebnim pridavati veliku pozornost rukama, ali razmislite koliko ih i u koje sve svrhe upotrebljavamo tijekom dana. Uostalom, po stavu ruku stručnjaci promatraju ponašanje čovjeka u različitim prilikama i odgonetavaju njegove poruke, po stisku ruke stječemo prvi dojam o čovjeku, po izgledu dlanova jasno vidimo radi li čovjek fizičke ili uredske poslove.

Masaža je najstariji oblik liječenja, a djeluje na mišićni, živčani i limfni sustav. Kao drevna vještina koja svoju primjenu i korist stoljećima opravdava, iznimno je korisna u radu sa starijim osobama. Osim fizičkih i zdravstvenih koristi, masaža pomaže i da se lakše nosimo s boli, anksioznošću i umorom, a korisna je i kod liječenja glavobolje, depresije i ublažavanja stresa. Naime, masaža opušta anksiozne, nervozne i osobe sklone stresu, pomaže ljudima da prihvate vlastito tijelo, korisna je za smanjenje masnih stanica te, naposljetku, jača nas i učvršćuje. Kako masaža olakšava komunikaciju i pospješuje opuštanje, učinkovita je terapija u tretmanu osoba oboljelih od Alzheimerove demencije. Oslanjajući se na iznimnu moć dodira, kojim se može komunicirati, starijim osobama prenosi se poruka da su zbrinuti, njegovani i da netko želi s njima biti u kontaktu.

Redovitom masažom povećava se kvaliteta života, čovjek se osjeća mlađe, zdravije i uravnoteženije pa tako masaža može biti osnovna terapija, nadopuna drugim terapijama kod određenih smetnji ili komplementarna terapija konvencionalnim tretmanima. K tome, psihološko značenje tjelesnog kontakta kao modaliteta liječenja nije upitno, posebice kod starijih osoba koje su često deprivirane od socijalnih kontakata i dodira.

- Kako su ruke zbog svoje anatomsko-fiziološke osjetljivosti najkraći put do ljudskoga mozga, od davnina se posebno značenje pridaje utjecaju dodira i masaže na čovjekovo stanje, ali i na cjelokupno psihofizičko zdravlje.

Zar im stoga ne bismo trebali nekako „zahvaliti“?

Vođeni tom idejom, učenici Prirodoslovne škole Vladimira Preloga pripremili su za korisnike Doma Peščenica aromatičnu masažu ruku koja je iznimno opuštajućeg učinka za cijelo tijelo s obzirom na to da se mnogi živčani završetci i energetske točke nalaze baš na dlanovima.

Zahvalni korisnici doma podijelili su s učenicima svoja znanja o prirodnim tradicionalnim metodama olakšavanja boljetica i liječenja bolesti.

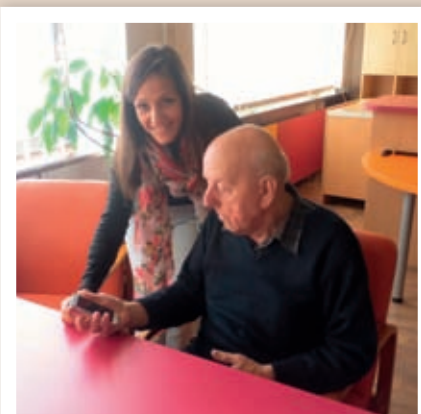
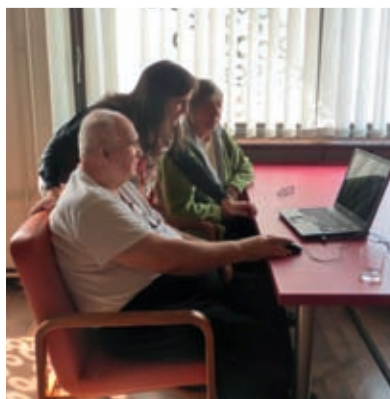

„Baš lijepo što su nam pokazali kako si sami možemo izmasirati ruke. Ali meni je ipak draže kad to čini neko drugi.“ (smijeh)

10. Googlamo + heklamo = učimo

U žurbani život današnjice često nas sve sprječava da budemo u bliskom kontaktu s osobama koje su nam bitne, a suvremene tehnologije postaju nasušni dio naših života. No današnje generacije sredovječnih i starijih ljudi živi su svjedoci vjerojatno najsnažnijih promjena u svakodnevnome životu u povijesti ljudskoga društva. Tijekom dvadesetog stoljeća došlo je do masovne uporabe radija, telefona, televizije, telefaksa i drugih tehnologija od kojih su informatičke tehnologije najviše utjecale na našu svakodnevicu. Krajem prošlog stoljeća došlo je do „eksplozije” mrežne komunikacije, upotrebe društvenih mreža radi održavanja i širenja međuljudskih kontakata, prijenosa videosignala s pokretnih uređaja; danas *tvitamo*, *skajpamo*, *mejlamo*, *lajkamo*. I odavno to više nije privilegij mlađih, iako im je korištenje suvremene tehnologije, što je značajka svake epohe ljudskoga društva i primjene novih postignuća, prihvatljivije i bliže nego starijima. Starijim generacijama te su se nove tehnologije i njihovo savladavanje nametnuli, pogotovo zbog snažnih i slobodnih, trajnih i

„Ovi mladi ljudi potrudili su se da nam i čekanje na red brže prođe. Mogli bi ovak neka organizirati u čekaonicama kod doktora!”

- povremenih migracija, s kojima se gotovo svaka obitelj danas susreće. Umjesto pisma, koje je putovalo više mjeseci između Australije ili Amerike i Hrvatske, danas smo jedni od drugih udaljeni jednim klikom računalnim mišem.

Svjesni važnosti i utjecaja interneta i internetske komunikacije, učenici Osnovne škole Vugrovec – Kašina odlučili su ih približiti korisnicima Doma Peščenica kroz kratku informatičku radionicu izrade i korištenja elektroničke pošte te internetskih tražilica. Radionica je održana u prostorijama doma.

Kako bi im se korisnici doma „oduzili” na poduci iz korištenja suvremenih tehnologija, zauzvrat su održali radionicu kukičanja i pletenja kojom su ih htjeli upoznati s tradicionalnim načinima izrade odjevnih predmeta koji svake zime iznova doživljavaju svojevrsnu modnu renesansu.

Ovaj susret bio je popraćen i prilogom na Sportskoj televiziji.

„A mi smo mladima pokazali kako se mogu zabaviti i bez interneta!”

11. „Srce na štapiću”

Srce koje voli uvijek je mlado.

– GRČKA POSLOVICA

Priča o Valentinovu stara je otprilike kao i europska civilizacija. Potječe iz starorimskih vremena, a vezana je za kršćanskoga svećenika Valentina koji je odbio carevu naredbu da se početkom veljače ne vjenčavaju mladići i djevojke jer je car smatrao da to smanjuje borbenost njegovih legija i legionara. Zaljubljeni nisu mogli biti surovi u borbi, a to je tada, kao i danas, bio osnovni preduvjet pobjede nad neprijateljem. Navodno je Valentin odbio tu zapovijed i pogubljen je 14. veljače. U njegovu čast taj dan posvećen je zaljubljenima, izražavanju ljubavi i privrženosti voljenoj osobi, dragom prijatelju, djetetu, roditeljima, pa i baki i djedu.

Darivanje toga dana vezano je za legendu o Kupidovoj strijeli. Kupid je bio starorimski bog ljubavi, koji se prikazuje s lukom i strijelom. Njegova strijela je bila čarobna – nosila je ljubavnu poruku te je metafora koja izražava zaljubljenost. Kako je to neizostavan dio tog blagdana, osmislili smo svoj predvalentinovski susret kao kreativno-edukativnu radionicu na kojoj smo izrađivali i ispisivali valentinovske čestitke, srca na štapiću od mase Fimo, nakit od pamučnih majica te sroljike ljubavne poruke. Stariji su pritom djeci pripovijedali o Valentinovu njihove mladosti, gdje su se mladi mogli upoznati, kako je izgledalo *hofiranje*, gdje su upoznali svoje „bolje polovice”, s koliko godina su prvi put proslavili Valentinovo i je li se ono uopće slavilo u njihovoj mladosti. Pritom je „glavna atrakcija” bila priča da se nekad imalo samo jednu simpatiju u jednom trenutku, koja je u pravilu bila „jedna ljubav za cijeli život”, a malima je već u vrtiću danas simpatija Eva, sutra Lana, a do petka tko zna.

„Bako, mogu li te nešto pitati?” stidljivo je prošaputala mala Lana domskoj baki Mariji.

„Možeš, zlato moje”, nasmiješila se baka Marija blago se saginjući prema djevojčici.

- „Ja ti nemam novca za dar. Hoće li moja prava baka biti nesretna što joj ne mogu kupiti dar?”

Baka Marija se nasmijala, zagrlila Lanu i šapnula joj: „Ne treba novac za dar, najljepši su darovi oni koje ne kupujemo.”

„Pa kakav ti je to dar?” zbunjeno će djevojčica.

„Evo, ja bih voljela da mi moja unučica izrecitira neku lijepu pjesmicu koju je naučila u vrtiću.”

„Stvarno?”

„Stvarno. Znaš li neku lijepu pjesmicu?”

„Oh, znam ih puno”, uzviknula je Lana baki Mariji. Blistala je od sreće.

„Ljubav koja traje i nakon
pola stoljeća.”
(bračni par)

Naše marljive slastičarke
priredile su neodoljivi ljubavni
kolač za sve nas

12. „Pod maskama svi se skrivamo i otkrivamo”

Pet Spidermana, jedan Superman, jedan dinosaur, tri vampira, šest princeza, jedna Snjeguljica i jedna Matovilka – to bi otprilike bio popis uzvanika na ovom maskenbalu. To je itekakav odmak od maskaranja „naših starih”, kada je maska morala biti što odrpanija, pa čak i ružna.

Čovjek se od davnina iz različitih razloga koristio maskom. I u faraonskim grobnicama arheolozi su pronašli iznimne maske kojima se svijet divi zbog njihove savršene izvedbe, autorove mašte, izbora likova i materijala od kojih su izrađene. Faraoni, carevi i kraljevi obično su se maskirali posmrtno, odabirući posmrtnu maske s licima bogova u koje su vjerovali i čijoj su veličini težili, a neki su, kad bi se proglasili božanstvom, sami odlučili kako će izgledati. Maskirali su se i vojnici kako bi iznenadili ili preplašili suparnika na bojišnici. Dio te kulture možemo vidjeti i danas kod raznih vojnih i policijskih postrojbi koje se bore protiv terorizma. Maskirale su se ljepotice u legendama i pričama, ali i njihovi odabranici, kako bi mogli biti jednako vrijedni i u blizini nedostupnih simpatija i ljubavi. Ljudi su oduvijek svjesno stvarali iluziju kako bi ispunili svoje snove, odrekli se onoga lošega kod sebe.

A današnjoj djeci bliski su likovi iz animiranih filmova, avanturistički superjunaci koji se na strani dobra bore protiv zla.

Suvremeni karnevali imaju dugu tradiciju koja se sa srednjovjekovnih dvorova prenijela na gradske ulice pa je tako svoju maštu i kreativnost mogao pokazati svatko tko je želio. Danas stotine tisuća ljudi iz najudaljenijih zemalja svijeta turistički posjećuju karnevale. Karnevali su danas postali izraz nacionalne kulture i vrlo se pažljivo osmišljavaju, nudeći tisuće mogućnosti kreatorima suvremene maske. U Hrvatskoj je najpoznatiji Riječki karneval, a nama je u Zagrebu najbliži – Samoborski fašnik.

Mesopust, poklade, fašnik, maskare svečano su razdoblje prije korizme u kojem se priređuju povorke maskara i maskirani plesovi. U mjestima gdje nema organiziranih karnevala, običaj je da djeca pod

„Kakve maske! A tek kostimi!
Nismo mogli ni sanjati da ćemo
se tako dobro zabavljati!”

„Dobro sam se
zamaskirao, ali moji
dečki su me ipak
prepoznali.”

maskama obilaze domove svojih susjeda, pjevaju, plešu i sviraju u grupama i na ulaznim vratima dobiju prigodne darove kao nagradu za svoju predstavu.

Jedan takav fašnik održali smo i mi u dječjem vrtiću.

Nakon oduševljenog dočeka maskiranih i „neprepoznatljivih” korisnika doma te igre pogađanja „Tko se krije pod maskom?”, započele su užurbane zadnje pripreme za ples pod maskama. Stariji sudionici projekta uz zvuke starinskih fašničkih pjesama prisjećali su se fašničkih običaja te su pomagali mlađima da dovrše maske oslikavajući im lica. Djecu je posebno iznenadilo da se nekad nije maskiralo u princeze i superjunake, već da je maska trebala biti što ružnija i što odrpanija.

Plesu koji je uslijedio pridružili su se i stari i mladi, a vrhunac je bilo predstavljanje dječjih maski koje je, uz vruće krafne s marmeladom, uključivalo mini igrokaze kroz koje su djeca približavala svoje najdraže likove starijima kojima su ti likovi bili potpuno nepoznati.

Recept za sjajnu zabavu: potrebno je pet Spidermana, dinosaur, Superman, tri vampira, šest princeza, Snjeguljica, Matovilka, pokoja dama, anđeo...

13. Jaglaci, narcisi i pisanice

Među prvim asocijacijama vezanim uz Uskrs su proljetnice i buđenje prirode pa je za stručne radnike na projektu bilo neupitno kako će izgledati naš prvi proljetni susret – bit će to rascvjetana, zažarena od boja proslava Uskrsa i proljeća.

Prvi dio ove edukativno-kreativne radionice odvijao se na suncem okupanom balkonu boravka „Ježića” gdje su korisnici doma i djeca sadili proljetnice. Pritom je korisnica doma podučavala djecu imenima biljaka, o tome kako se u proljeće brine o zemlji, kako se koja biljka sadi i kako se o njoj pravilno brine. Drugi dio radionice bio je posvećen hrvatskim uskršnjim običajima i izradom pisanica, a djeca su bila ta koja su pomagala starijima s ukrašavanjem salvetnom tehnikom i umatanjem u ukrasni papir krhkih i sitnih jaja.

„Bako, zašto se boje jaja?” pitala je Sanja baku Evu oko koje su se okupila dječica na radionici.

„Da, zašto ne pišemo nešto drugo?” pridružila su se ostala djeca.

„Postoji li uskršnji zeko, bako?” čulo se novo pitanje, a baka Eva je samo pokretima glave, sa smiješkom u očima, pratila glasiće koji su ispitivali.

„Svojim bakama posadili smo
šareno cvijeće, maćuhice.”

- „Polako, polako, hajdemo pričati o tome”, mirno je kazala djeci uz blagu gestikulaciju rukom. Djeca su utihnula.
 „Koje je godišnje doba sad?” upitala je djecu.
 „Proljeće!” uglas su odgovorila djeca.
 „Po čemu prepoznavamo proljeće?”
 „Mogu ja, mogu ja!” čulo se sa svih strana.
 „Da čujemo, Matija”, pogledala je baka dječaka.
 „Pa, nestaje snijega, toplije je, trava u parku je zelena”, nabrajao je Matija.
 „Sunce je veće, ptice su glasnije”, stizali su novi odgovori.
 „Što vidimo u travi naših parkova?” pitala je dalje baka.
 „Ja sam mami ubrala jedan bijeli cvijet.”
 „A ja jedan veliki žuti”, dovikivao je raščupani dječčić natječući se s ostalom djecom.
 „Lijepo, lijepo. Dobro. A jeste li cvijeće vidjeli za vrijeme zime?”
 „Ne!”
 „Eto vidite, djeco. Svaki taj maleni cvijet koji ste vidjeli ili ubrali, ima svoj skriveni korijen koji spava pod snijegom tijekom zime. Tako i

„Pa ovo je prava uskršnja
manufaktura!”
„Što ti je to?”

„Smiješak, molim, slikaju nas!”

koka položi svoje jaje. Kako iz korijena naraste mala biljka pa procvjeta, tako iz jajeta izraste majušno pile.”

„Aaaa!” čudila su se djeca.

„Eto, i naše cvijeće i naše pisanice zapravo nam poručuju o stvaranju novoga života. Zato za Uskrs bojimo pisanice”, zaključila je baka Eva.

„Je li netko do vas vidio kada maleno pile? Jeste li vidjeli zeku?” pitala ih je baka Eva.

„Ja jesam”, uzviknuo je dječčić. „Ja imam lutku zeke koju mi je kupio tata.”

„Jeste li kad vidjeli pile i zeku u prirodi?”

„Jesmo na televiziji”, pridružila su se ostala djeca.

„Trebamo se dogovoriti da jednom zajedno odemo u obližnje selo, reći ćemo to vašim tetama, pa ćete vidjeti kako su i pile i zeko vrlo slični, nježni, lijepi i dragi”, predložila je baka Eva.

„Da!” složila su se dječica.

I ovaj proljetni susret za lajtmotiv je imao prigodne pjesme i darivanje sudionika radionice maramama, paketićima domaćih kolača i cvijećem.

„Tebi to zamatanje ide bolje nego meni.”

zabavno-kulturni projektni susret

14. Europski dan međugeneracijske solidarnosti

O d 2009. godine svakog 29. travnja obilježava se Europski dan međugeneracijske solidarnosti kako bi se javnost osvijestila o važnosti suradnje među generacijama i uključivanja svih generacija u proces pronalaženja rješenja i odgovora na probleme suvremenog življenja. Ima li boljeg datuma od ovoga da se predstavi barem djelić postignutog tijekom provođenja našeg projekta?

Na Europski dan međugeneracijske solidarnosti zborovi Doma Peščenica i Osnovne škole Vugrovec – Kašina u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskoga udružili su glasove i otpjevali pjesmu „Neka cijeli ovaj svijet” kojom su naglasili trud koji sve generacije ulažu i trebaju ulagati u bolje sutra.

Serbus Zagreb

Serbus dragi Zagreb moj.
Kaj se skrivaš v megli toj.
Kaj da bi se nekaj sramil,
Ti se nemaš sramit kaj.

I sad sem tu i pak sem tvoj,
Serbus dragi Zagreb moj.
I sad sem tu i pak sem tvoj,
Serbus dragi Zagreb moj.

Ti si lep još kak navek,
I Hrvatski prek na prek.
Z'dalka si ti mene mamil,
Ja sem tebi štel nazaj.

Mili Zagreb imam rad,
I vu megli bel je sad.
Pariz nema kaj ti imaš,
Jer si lep i jer si naš.

”Toliko nam je
bilo dobro zajedno
pjevati da je proba
trajala dulje od
koncerta.”

zabavno-kulturni susret edukativna karaktera

15. Mudre godine – susret veselja, znanja i umijeća

Bečki valcer, salonski ples koji je oduvijek bio simbol uljuđene i kulturne Europe, od same svoje pojavnosti dio je „agramerskog stiha”. Da taj uljuđeni Zagreb i danas cvjeta, pokazali su korisnici Doma Peščenica i učenici Osnovne škole Vugrovec – Kašina svojom izvedbom valcera uz taktove Straussova remek-djela na tradicionalnom međudomskom turniru u belotu koji Dom Peščenica organizira već sedamnaest godina.

Autorski stihovi korisnice doma Anđele Bajsić posvećeni punopravnom članstvu Republike Hrvatske u Europskoj uniji naglasili su da je Zagreb istinska srednjoeuropska prijestolnica. Autorica ih je izrecitala u pravoj međugeneracijskoj suradnji s učenicom osnovne škole.

Put u Europu

Čula sam jučer
da idemo u Europu
i još su rekli
da smo spremni.
Veseli me da ću i ja nekamo ići
samo se pitam,
bolesnih nogu i sa štapom,
kad ću ja tamo stići?

Ne brini bako,
to ti je posve lako.
Daj ruku meni i uzmi štap
ja ću ti pomoć do trga doći
pa ćemo slaviti sve do noći
i onda lijepo kući poći.

Nemoj mi pričat
da je Europa na našem trgu
i da ćemo tamo pješice doć.
A London, Pariz, Berlin i Beč?
Oh, dijete moje,
o tome sanjam, skoro stoljeće već.

Strpi se bako,
i tamo ćemo ići,
al sad moramo na proslavu stići.
Gledajte, zastave plave
vijore zrakom,
ja u Europu idem
s djedom i bakom.

Anđela Bajsić

”Ovako to izgleda kada
se udruže mladost i
iskustvo!”

Susret veselja, kartaškog umijeća te razmjene znanja i pozitivnih iskustava

16. Kava, šetnja, druženje

Promicanje kulture volontiranja jedan je od temeljnih mostova međugeneracijske solidarnosti.

Volontiranje se može smatrati oblikom pro-socijalnog ponašanja – voljnog i namjernog ponašanja s pozitivnim posljedicama za druge, koje ujedno zadovoljava osobne potrebe i ciljeve volontera. Promicanje kulture volontiranja jedan je od temeljnih mostova međugeneracijske solidarnosti i općenito siguran smjer povratka čovjeka sebi, svome praiskonskome identitetu društvenoga bića zasnovanome na samopoštovanju bez kojega nitko ne može biti društveno ostvaren.

Naime, u prirodi svakoga čovjeka je da ga prepoznaju kao korisnog i vrijednog člana društvene zajednice. Nema onoga tko ne voli čuti kako je njegovo djelo, njegova riječ ili njegov postupak lijep i hvaljevdan. Zato su oduvijek ljudi koji su činili dobro imali poseban status u svojoj sredini. Danas, u suvremenome svijetu, cijeli niz institucija dužno je pomagati ljudima, ljudsko društvo napredovalo je do saznanja kako se oni koji mogu i moraju brinuti o slabima i nemoćnima. No koliko god državne institucije, nevladine organizacije i različite društvene inicijative nastojale zadovoljiti sve potrebe ljudi danas suočenih s raznovrsnim nedaćama, ti se napori, nažalost, čine nedovoljnima. Zbog toga je u svijetu sve popularnije dragovoljno pomagati ljudima pa se k tome mnoštvom ciljanih projekata usmjeravaju mladi, posebno srednjoškolci i studenti, ali i sve druge generacije.

Volontirati može svatko, bez obzira na dob, spol ili obrazovanje, a u sklopu ovog projekta volonteri su bili učenici Prirodoslovne škole Vladimira Preloga koji su kroz druženje i pomaganje starijim i nemoćnim osobama željeli bolje razumjeti sebe i druge, učiti i razvijati svoje vještine te na taj način uvećati i svoje samopoštovanje.

17. Završna svečanost

Posljednji projektni susret, kako mu i priliči, protekao je u izrazito svečanom ozračju. Svi sudionici našeg projekta nastojali su se pjesmom, recitacijama i igrokazima zahvaliti jedni drugima na druženju, novim znanjima koja su usvojili, odnosu koji su tijekom projekta razvili te promjenama i razvoju koji su ostvarili upravo zahvaljujući tom odnosu.

Uistinu je bilo lijepo sudjelovati u ovom projektu koji je pokazao kako bi svi trebali češće prošetati ovakvim međugeneracijskim mostom. Isto tako, projekt je donio nova prijateljstva, pozitivne emocije i uspomene koje su od neprocjenjive vrijednosti za sve sudionike. Kako se projekt bližio kraju, među sudionicima se osjećala tuga jer su bili svjesni da će se intenzitet međusobnih susreta smanjiti. No želja za ponovnim susretima i druženjem i dalje je ostala.

Djeca su se pomno pripremala za nastupe koji su zasigurno dirnuli srca njihovih starijih prijatelja. Izvođači su nestrpljivo iščekivali nastup, a

„Ovo mi je dosad bila jedna od najljepših priredbi u domu! Djeca su nas obasula poklonima koje su sama izradila, a o pjesmi i recitaciji da ne govorim.”

„Kad se u domu
začuju dječji
glasovi, sreći
nema kraja!”

oduševljeni pljesak razdragane publike ozario je njihova lica. Ovaj projekt, koji je odjekivao zvucima violine, harmonike, klavira, prekrasnih dječjih i zrelih glasova, ali i smijeha, obilježili su brojni nastupi.

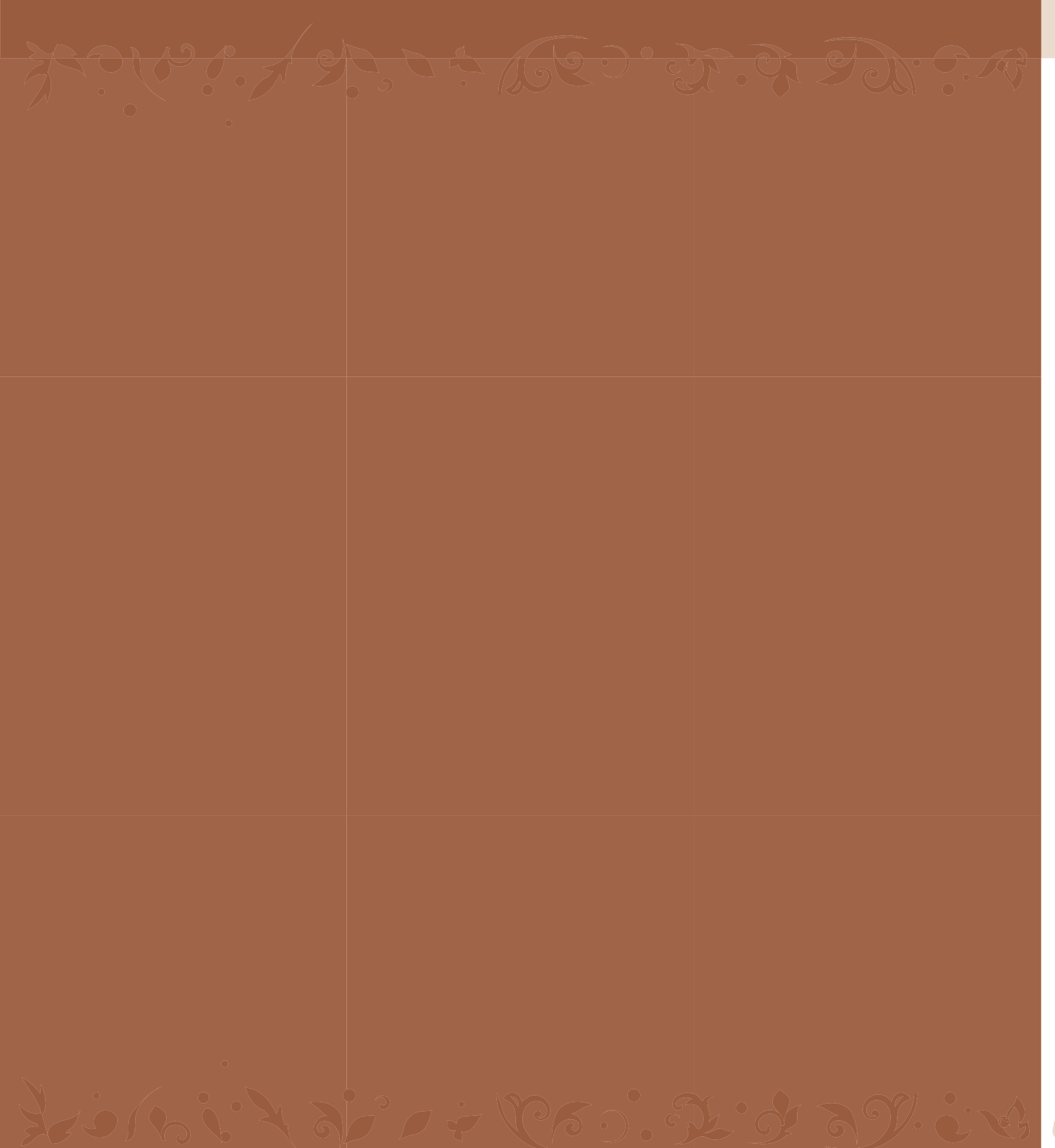
Za trajnu uspomenu na ugodno zajedničko druženje sudionici su s korisnicima izmijenili poruke i lijepe želje zapisane na komadima drveta pripremljenim za tu prigodu. Lijepe misli zauvijek će podsjećati na ovo pozitivno iskustvo koje je nesumnjivo obogatilo živote svih sudionika.

„Pogledajte nas;
od 4 do 94!”

Ovakvi susreti trebali bi postati naša praksa. Pozdravljamo vas ovom fotografijom i želimo da nastavite učvršćivati naš most.

III. DIO

Konačno vrednovanje projekta

Ex-post evaluacijom planirano je procjenjivanje uspješnosti odvijanja projekta, njegove relevantnosti u kontekstu utvrđenih ciljeva i svrhe, djelotvornosti, učinkovitosti i postignutog utjecaja te održivosti projekta i mogućnosti njegove šire primjene. U tu svrhu ispitani su i sudionici projekta i voditelji aktivnosti. Za sudionike projekta izrađeni su upitnici koji su sadržavali dihotomna (zatvorena) pitanja, Likertove skale i otvorena pitanja i bili su prilagođeni dobnoj skupini koja se ispituje. Valja napomenuti da je konačni izgled *ex-post* evaluacije oblikovan u skladu s mogućnostima njezine provedbe – u prvom redu zbog činjenice da su učenici Osnovne škole Vugrovec – Kašina bili po sastavu promjenjiva skupina od koje je moguće prikupiti podatke samo o pojedinačnim projektnim aktivnostima.

Stručni suradnici istovremeno su izradili izvještaj o provedenom projektu u kojem su iznijeli svoja opažanja i osvrte na pojedinačne susrete i na cjelokupni projekt.

Analizom upitnika praćenja provedbe projekta došli smo do saznanja da su učenici osnovne škole zadovoljni sadržajem projektnih aktivnosti, njihovom organizacijom i prilagođenošću njihovom uzrastu.

Smatraju da su, zahvaljujući odnosu koji su razvili s korisnicima Doma Peščenica, stekli neka nova znanja i iskustva koja su primjenjiva i u suvremenoj svakodnevici te da se pozitivno promijenio njihov stav i razumijevanje starijih generacija.

Učitelji Područne škole Prekvršje smatraju da je upravo to „ozračje koje su ostvarile generacije godinama toliko udaljene” pokazatelj uspješnosti organizacije i provedbe programa projekta i potencijala koji on ima, kako za formiranje kvalitetnih i uspješnih mladih ličnosti, tako i za unapređenje kvalitete života starijih osoba koje imaju poticaj za veću društvenu aktivaciju u svom okruženju i ulaganje većeg truda u prenošenje svojih znanja i iskustava na mlađe generacije. Iz tog pozitivnog doživljaja provedenog projekta, učenici bi i drugima preporučili sudjelovanje na projektu.

Korisnici Doma Peščenica koji su kontinuirano sudjelovali u projektnim aktivnostima i koji su ispitani u *ex-post* evaluaciji bili su zadovoljni organizacijom projektnih aktivnosti, sadržajem projektnih susreta i aktivnosti, razmjenom znanja i iskustava među sudionicima te raspoloženjem koje je vladalo. Jedan korisnik predložio je uvođenje više projektnih aktivnosti čiji bi sadržaj bio prilagođen tjelesnim mogućnostima svih korisnika treće dobi.

Iako većina korisnika smatra da su oduvijek imali pozitivan stav prema mlađim generacijama, ipak misle da je druženje tijekom projekta

pozitivno utjecalo na njih, obogatilo ih i potaklo da promišljaju kako što bolje iskoristiti svoje slobodno vrijeme. Također, smatraju da je projekt pozitivna nadogradnja na odgoj koji djeca donose od kuće, iz vrtića i škole, koja će ih bolje pripremiti na kvalitetan suživot među generacijama i međusobno poštovanje. Korisnici doma ugodno su iznenađeni odnosom koji su u kratkom vremenu razvili s drugim sudionicima projekta te poštovanjem koje je iskazivano njihovu životnom iskustvu, posebice kada uzmu u obzir poneka neugodna iskustva s mlađim generacijama koja su do tada imali. Dojmovi s cjelokupnog projekta im „ulijevaju povjerenje i nadu u buduće generacije”.

Veće zadovoljstvo izražavali su korisnici koji nemaju svojih potomaka jer ih se dojmila iskrena radost i veselje koje bi izazvao svaki njihov dolazak. Također, bili su dirnuti i činjenicom da najmlađi upijaju prezentaciju vještina i zaboravljenih tehnika te da reproduciraju određene sadržaje koji su ih se dojmili u prethodnom posjetu.

Djeca vrtićke dobne skupine otvoreno su pokazivala svoje emocije i time su „kupila” korisnike doma, dok su školska djeca manje-više suzdržano, ovisno o dobi, pokazala razumijevanje, toleranciju i uvažavanje, no isto tako su određenim gestama, ponašanjem i činjenjem ustupaka davala do znanja kada se nisu potpuno slagala s mišljenjem starijih. Tako su i korisnici pokazali interes za nove sadržaje, odvažili se pokazati svoje znanje, a kad određena područja nisu poznavali pokazali su želju za informiranjem i nisu se libili pohvaliti mlade i njihovo znanje, kao i svestranost koja ih se iskreno dojmila.

Ex-post evaluacija među polaznicima dječjeg vrtića provedena je uz pomoć upitnika koji su sadržavali Likertove skale prilagođene njihovu uzrastu – svako pitanje sadržavalo je skalu od jedan do pet, gdje je jedan značio ocjenu posve nezadovoljan, a pet posve zadovoljan, izrađenu od emotikona, od kojih je svakom bila pridružena određena vrijednost. Djecu su kroz upitnik vodile odgajateljice koje su im čitale pitanja i upućivale ih kako kroz odgovor mogu izraziti svoje mišljenje – dijete je od pet emotikona odabralo onaj koji najbolje odgovara njegovu mišljenju i obojilo ga bojom kojom je željelo. Kako je većina polaznika dječjeg vrtića od prvog susreta s korisnicima doma bili izrazito otvorena i neposredna u komunikaciji te prihvaćala predložene aktivnosti s entuzijazmom, njihovi odgovori u evaluaciji iskazivali su zadovoljstvo prostorima u kojima su se aktivnosti odvijale, voditeljima aktivnosti i sadržajem aktivnosti. Kod nekolicine djece tijekom prvih susreta osjećala se određena suzdržanost, o čemu u svojem izvješću govori i odgajateljica odgojne skupine „Ježići”, no kada su „usvojili” neku od „baka” ili nekog od „djedova”, i njihova volja i veselje za

-
- sudjelovanje u projektnim aktivnostima je poraslo. Stoga je jasno zašto je troje djece izrazilo da se djelomično veselilo odlascima na aktivnosti i da se tek djelomično zabavljalo tijekom susreta. Pa i pregledom rezultata praćenja provedbe projekta uočljivo je da su već nakon trećeg susreta sva djeca izrazila veselje u iščekivanju novih projektnih aktivnosti pa je moguće zaključiti da su ova tri rezultata odraz potrebe za adaptacijom na novo okruženje.

Kao što je razvidno iz izvješća odgojiteljice, za zadovoljstvo sudionika projektom i ispunjavanje njegove svrhe bilo je ključno prilagoditi svaku projektnu aktivnost u najvećoj mogućoj mjeri i djeci i starijim osobama tako da im je zanimljiva i poticajna za daljnje sudjelovanje na projektu te da je u skladu s postavljenim zadatcima i ciljevima projekta. Taj je ekvilibrij, prema *ex-post* evaluaciji, uspješno uspostavljan, no ipak je potrebno u daljnjem radu na projektu voditi računa da se za svaki susret predvide i alternativne aktivnosti i da postoji mogućnost pomicanja termina provođenja tih aktivnosti, pa čak i spajanje dviju aktivnosti u jedan termin. Naime, takva fleksibilnost pokazala se nužnom za trajanja ove prve godine projekta i upravo je ona bila ključna za održavanje razine zadovoljstva kod sudionika.

Komunikacija sa starijim osobama u ovoj vrtićkoj dobi nije predstavljala problem i nije ju trebalo posebno poticati. To pokazuje i činjenica da je „zaiskrilo već pri prvom susretu kada nisu bila potrebna nikakva formalna upoznavanja, upute ili usmjeravanja već su se međusobno našli i krenuli u avanturu druženja kao da su to zaista njihovi pravi djedovi i bake”. Uopće, dijalog i neposredna komunikacija samo su iz susreta u susret rasli, što je ubrzavalo stjecanje novih znanja i razmjenu iskustva.

Da je projekt ostvario i svoju sekundarnu svrhu uključivanja lokalne zajednice u razvijanje međugeneracijske solidarnosti pokazuje i želja djece da i njihovi roditelji upoznaju nove „bake i djedove” te spremnost roditelja da sudjeluju u radionicama izrade darova i ukrasa. „Njihovi pozitivni osvrti i pohvale dali su dodatan vjetar u leđa stručnim radnicima uključenima u projekt da ustraju u razvoju i daljnjoj suradnji na projektu.”

Zaključna razmatranja

Kao i kod svakog drugog problema, za rješavanje međugeneracijskog jaza i unapređenje međugeneracijske solidarnosti potrebna je volja i aktivnost obje strane. Kod ove problematike to, u prvom redu, iziskuje otvorenu komunikaciju koja dovodi do većeg stupnja razumijevanja načina života onih drugih, razumijevanja psiholoških mehanizama koji su formirani kod osobe i koji se odražavaju na njezinom osjećanju, ponašanju i mišljenju.

Pritom treba imati na umu da problemom obuhvaćene generacije imaju svoje prednosti i ograničenja pa u skladu s tim treba s njima postupati te da će sve te generacije u jednom trenutku života ovisiti o drugim generacijama.

Upravo takvim osvještavanjem međusobnog odnosa i njegove važnosti gradi se most koji bi polako mogao premostiti međugeneracijski jaz između tih grupa. Snažan potporanj tome mostu svakako pruža srednja („sendvič”) generacija, koja najmlađe odgaja, a o starijima se skrbi. Velik je teret svakodnevice upravo na njima – od žurbe do vrtića, preko boravka na poslu do jurnjave kod starijih roditelja. U takvom žrvnju svakodnevice teško je pronaći vrijeme za odgoj i podučavanje vlastitog djeteta o važnosti tradicijskih vrijednosti i vrijednosti starijih. U zaborav su, nažalost, pale i brojne stare igre i običaji. Zbog svega toga katkad je kod pripadnika „sendvič” generacije prisutan osjećaj krivnje. Stoga bi bilo iznimno važno i njih uključiti u slične aktivnosti i projekte kao što je ovaj.

I u „Mostu solidarnosti” od samog je početka bilo razvidno postojanje jaza među generacijama koji uzrokuje njihovo otuđenje, nisku kvalitetu interakcije i nerazumijevanje. Taj jaz može se premostiti unapređenjem kvalitete međugeneracijskog dijaloga i izgradnjom neposredne komunikacije, razvijanjem senzibiliteta na međugeneracijsku solidarnost, radom na uklanjanju stereotipa i predrasuda putem procesa neformalne edukacije te osmišljenih i strukturiranih susreta. Međugeneracijska solidarnost, koja izvire iz biološke povezanosti triju etapa razvoja svakog čovjeka – djetinjstva, mladosti i starosti koje se nikako ne smije zatvarati u *corpus separatum*, stvara društvenu i generacijsku harmoniju bez koje bi društvo u cjelini moglo poprimiti oblik zatvora, samoizolacije i beznađa.

- Upravo to su svrha i cilj ovog projekta koje je on uspješno postigao svojim suvremenim pristupom tretiranju problematike i pritom upozorio na želju i potrebu društva za novim oblicima socijalizacije i za harmonijom među generacijama. Stoga je ovakav oblik rada na međugeneracijskoj solidarnosti s različitim dobnim skupinama zbog koristi koje ima za cjelokupno društvo dugoročno razvojno održiv. Ima potencijal za ispuniti i svoju drugu izvornu zamisao – izradu modela rada s osobama starije životne dobi, djecom i adolescentima na izgradnji međugeneracijske solidarnosti koji će postati nacionalni model razvijanja i osnaživanja odnosa i razumijevanja među generacijama. Naime, uvidi dobiveni provođenjem projekta osnova su za oblikovanje modela izgradnje i formiranja veza među generacijama na više razina istovremeno – između starijih osoba i djece, između starijih osoba i adolescenata, između djece i adolescenata te između sve tri generacije kako bi se dobila jedna homogena zajednica razumijevanja, poštovanja, suradnje i neposredne komunikacije koja će moći pozitivno utjecati na svoju okolinu i time pridonositi kvaliteti života u svojim lokalnim zajednicama i osnaživanju društva u cijelosti. Upravo stoga poželjno je da ovakav model rada postane dio vrtićkog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog kurikulumu jer samo kontinuiranim odgojem i radom na izgradnji međugeneracijske solidarnosti od najranije dobi možemo očekivati promjene u odnosima, razumijevanje i poštovanje među generacijama koje će se onda uspješno prenositi na nove, buduće generacije.

Također je poželjno da se ovaj model rada proširi, koliko god je to moguće, na rad s cjelokupnom starijom populacijom, a ne samo s onom koja je stalno smještena u domovima socijalne skrbi. U tu svrhu na raspolaganju su nam kapaciteti i dobra praksa programa rada sa starijim osobama, poput projekta Gerontološkog centra Grada Zagreba.

Pritom treba imati na umu da je, do trenutka kada će ovaj oblik rada postati model uvršten u sve odgojne kurikulume i oblike grupnog rada u ustanovama koje skrbе o starijim i nemoćnim osobama, potrebna iznimno opsežna priprema kako bi se organizirao zajednički i usklađeni rad vrtića, osnovnih i srednjih škola te domova za starije osobe koji ispunjava i sve proceduralne i druge propisane uvjete nadležnih ministarstava i osnivača ustanova uključenih u projektne aktivnosti. Također, svaku aktivnost treba stručno osmisliti i uskladiti s dobnim skupinama koje će u njoj sudjelovati kako bi ih se motiviralo da i ubuduće djeluju na izgradnji mosta međugeneracijske solidarnosti. Time se podiže kvaliteta življenja svih uključenih dobnih skupina, a posredno, kroz svakodnevnu komunikaciju i dijeljenje pozitivnih iskustava s okolinom sudionika, i kvaliteta života svih članova jedne zajednice, jednog društva.

Tko je tko u projektu „Model izgradnje mosta međugeneracijske solidarnosti”

Autorica projekta:

- mr. sc. Marija Orlić, dipl. psihologinja, ravnateljica Doma za starije osobe Peščenica

Voditelji projekta:

- mr. sc. Marija Orlić, dipl. psihologinja, ravnateljica Doma za starije osobe Peščenica
- Gordana Šencaj, ravnateljica Dječjeg vrtića „Trnoružica”
- Vladimir Vuger, prof., ravnatelj Osnovne škole Vugrovec – Kašina

Administratorica projekta:

- Iva Jelačić, mag. act. soc., socijalna radnica, Dom za starije osobe Peščenica

Stručni suradnici na projektu:

- prof. dr. sc. Jasminka Despot Lučanin
- Boris Hudina, prof. psihologije

Stručni radnici na projektnim aktivnostima:

- Željka Halilović, dipl. soc. pedagoginja, socijalna radnica-radna terapeutkinja, Dom za starije osobe Peščenica
- Ana Nekić, socijalna radnica-pripravnica, Dom za starije osobe Peščenica
- Ivana Bandić, psihologinja-pripravnica, Dom za starije osobe Peščenica
- Nevena Kvakić, psihologinja-pripravnica, Dom za starije osobe Peščenica

-
- - Božica Malbašić, psihologinja-pripravnica, Dom za starije osobe Peščenica
    - Andreja Kuzmić, dipl. soc. pedagoginja, Dječji vrtić „Trnoružica”
    - Kristina Grbić, dipl. psihologinja, Dječji vrtić „Trnoružica”
    - Tihana Kmošek, logopedinja, Dječji vrtić „Trnoružica”
    - Gordana Kordić Radovanović, odgojiteljica, Dječji vrtić „Trnoružica”
    - Anja Jovanović, odgojiteljica, Dječji vrtić „Trnoružica”
    - Mirjana Krpan, zdravstvena voditeljica, Dječji vrtić „Trnoružica”
    - Blanka Abinun, prof. sociologije i pedagogije, Osnovna škola Vugrovec – Kašina
    - Sunčica Vojnović, prof. defektolog-logoped, Osnovna škola Vugrovec – Kašina
    - Marko Horvat, prof. informatike, Osnovna škola Vugrovec – Kašina
    - Dijana Dill, prof. hrvatskog jezika i književnosti i ukrajinskog jezika i književnosti, Osnovna škola Vugrovec – Kašina
    - Nataša Lambevska, nastavnica razredne nastave – učiteljica-mentorica, Osnovna škola Vugrovec – Kašina
    - Snježana Prusec-Kovačić, diplomirana učiteljica, Osnovna škola Vugrovec – Kašina
    - Lea Ranec, prof. fizike i tehnike s informatikom, Osnovna škola Vugrovec – Kašina
    - Zrinka Filipović, prof. etike, VII. gimnazija
    - Bojana Radetić Turk, prof. stranih jezika, Prirodoslovna škola Vladimira Preloga

Literatura

- Aday, R. H.; Rice, C. R.; Evans, E. 2014. Youth's Attitudes Toward the Elderly: the Impact of Intergenerational Partners. *Journal of Applied Gerontology*. 10(2014)3;372-384.
- Aday, R. H.; Rice, C.; Evans, E. 1991. Intergenerational Partners Project: A Model Linking Elementary Students with Senior Center Volunteers. *The Gerontologist*. 31(1991)2:263-266.
- Apol, L.; Kambour, T. 1999. Telling Stories through Writing and Dance: An Intergenerational Project. *Language Arts*. 77(1999)2:106-117.
- Auton, J. 2009. Priručnik za odgoj i obrazovanje u duhu univerzalnih, moralnih i duhovnih vrijednosti. Sathya Sai organizacija-Središnje vijeće Hrvatske, Zagreb, 2009.
- Berk, L. 2008. *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada Slap. Zagreb.
- Bringle, R. G.; Kremer, J. F. 1993. Evaluation of an intergenerational service-learning project for undergraduates. *Educational Gerontology*. 19(1993)5:407-416.
- Deklaracija o pravima djeteta, Ljudska prava – osnovni međunarodni dokumenti, Školska knjiga, Zagreb, 1990.
- Duran M. 2001. *Dijete i igra*. Naklada Slap. Jastrebarsko.
- Freeman, N. K.; King, S. 2001. Service Learning in Preschool: An Intergenerational Project Involving Five-Year-Olds, Fifth Graders, and Senior Citizens. *Early Childhood Education Journal*. 28(2001)4:211-217.
- Galić, S., Tomasović Mrčel, N. (2013). *Priručnik iz gerontologije, gerijatrije i psihologije starijih osoba-psihologije starenja*. Osijek: Medicinska škola Osijek.
- Glasser, W. 2000. *Teorija izbora: nova psihologija osobne slobode*. Alinea. Zagreb.
- Grebenc, V. 2014. Understanding the needs of older People: Shifting Toward more Community Based Responses. *Revija za socijalnu politiku*. Zagreb. 21(2014)2:133-160.
- Herrmann, D. S.; Sipsas-Herrman, A.; Stafford, M.; Herrmann, N. C. 2005. Benefits and risks of intergenerational program participation by senior citizens. *Educational Gerontology*. 31(2005)2: 123-138.
- Kaplan, M. 1997. The Benefits of Intergenerational Community Service Projects. *Journal of Gerontological Social Work*. 28(1997)3:211-228.
- Ljubetić, M. 1999. *Okupacijsko-radne aktivnosti u instituciji : priručnik*. Ministarstvo rada i socijalne skrbi, Zagreb.
- Ljubetić, M. 2011. *Partnerstvo obitelji, vrtića i škole*. Školska knjiga, Zagreb.

- Meves, C. 1987. Abeceda za bake i djedove: što moramo znati da bismo bili sretni sa svojom djecom i unučadi. Biskupski ordinarij, Đakovo.
- Miljak A., Vujičić L. 2002. Vrtić u skladu s dječjom prirodom „Dječja kuća”, Predškolska ustanova Dječji vrtić i jaslice”Neven” – Rovinj, Rovinj.
- Orbach, A. 2015. *Savjetovanje starijih osoba*. Zaklada Zajednički put. Zagreb.
- Padilla, E. 2002. Intergenerational equity and sustainability. *Ecological Economics*. 41(2002)1:69-83.
- Pečjak, V. 2001. *Psihologija treće životne dobi*. Prosvjeta. Zagreb.
- Pećnik N., Starc B. 2010. Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece. Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Zagreb.
- Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece, Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture RH, br. 7/8, 1991.
- Schaie, W.K.; Willis, S.L. 2001. *Psihologija odrasle dobi i starenja*. Naklada Slap. Zagreb.
- Silić, A. 2007. Stvaranje poticajnoga okruženja u dječjem vrtiću za komunikaciju. *Odgojne znanosti*. 9(2007)2:67-84.
- Slunjski, E. 2001. Integrirani predškolski kurikulum – rad djece na projektima. Mali profesor, Zagreb.
- Slunjski, E. 2006. Stvaranje predškolskog kurikuluma u vrtiću – organizaciji koja uči. Mali profesor, Zagreb.
- Starc B., Čudina Obradović M., Pleše A., Profaca B., Letica M. 2004. Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi. *Golden marketing – Tehnička knjiga*, Zagreb.
- Šabić, A. 2014. Izazovi demografskih promjena i primjer dobre prakse socijalnog rada sa starijim ljudima. *Revija za socijalnu politiku*. Zagreb. 21(2014)2:161-184.
- Šagud, M. 2006. *Odgajatelj kao refleksivni praktičar*. Petrinja: Visoka učiteljska škola.
- Štambuk, A.; Sučić, M.; Vrh, S. 2014. Socijalni rad u domu za starije i nemoćne osobe – izazovi i poteškoće. *Revija za socijalnu politiku*. Zagreb. 21(2014)2:185-200.
- Tomašić, J. 2011. Doprinosi li međugrupni kontakt pozitivnijim implicitnim i eksplinitnim stavovima adolescenata prema starim osobama?. *Život i škola*. 26(2011)2:83-100.
- Zajednica za svaku dob: priručnik o organiziranju volonterskih programa u skrbi za starije. 2012. Udruga Mi, Split.
- Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, NN broj 10/97., 107/07., 94/13.

ISBN 978-953-57931-1-3

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 000915275.

